

Эхэ хайхан нютагаа эд хамта мандуулаа!

БУРЯАД ҮНЭН

1921 оной
декабриин 21-нээ
гарана

Бүгэдэ
арадай
газетэ

1996
СЕНТЯБРИИН
17
Намарай дунда улаагшан
тахяа харын 5
ВТОРНИК
гарагай 3
№177 (1951)
Газетын сэн
Хэлсээтэ.

ПРАВИТЕЛЬСТВЫН ХҮДЭЛМЭРИЙН ДОЛООН ХОНОГ

Буряад Республикын
Правительствын заседани
сентябриин 20-до болохо.

Буряад Республикын
Президент А.В. Потапов
Федеральна бюджетэ
оруюлагдаха зүйлнүүды
шидхэхэ, хоёр талын холбоо
байгуулаха тухай асуудалаар
Москва ошохо.

Координационно совет гэмтэ
абадалтай тэмсэхэ асуудалаар
долоон хоногой туршада
зүблөөнүүды үнгэргэхэ байна.

Сентябриин 16. Салин хүлэ
түлэгдөөгүй байхан асуудалаар
Улаан-Үдын ТЭЦ-эй
коллективэй бэшгые Буряад
Республикын Правительствын
Түрүүлэгшын Нэгэдэхи орлогшо
В.А.Галов хаража үзээн байна.

Энэ үдэр "Нуралсалай 1995-
1996 оной дүнгүүд тухай,
Нуралсалай шэнэ жэлэй хараа
түсбүүд тухай" асуудалаар
хургуулин наһа гүйсөөгүй
хүжүүдэй эмхи зургаануудай
түтэлбэрилэгшэдэй зүблөөн
болохо.

Сентябриин 17. хургуулин
наһа гүйсөөгүй хүжүүдэй эмхи
зургаануудые хүжөөхө
программа шэнжэлэн үзэхэ
асуудалаар Кабанскын районой
Сементинск тосхондо иимэ эмхи
зургаануудай түтэлбэрилэгшэдэй семинар
Эрдэм нуралсалай министерство
үнгэргэхэ байна.

18.

Предприятинуудай панхаруутан
наһаха асуудалаар комисси энэ
үдэр заседани үнгэргэхэ,
республикын районуудай
зүблөөн, хүүгэдэй хүгжэмэй
хургуулинуудай, искусство
шудалдаг үхибүүдэй
хургуулинуудай семинар
үнгэргэгдэхөөр хараалагдана.

Сентябриин 19. Республикын
Финансын министерство 1997
оной республиканска бюджет
тухай асуудал хаража үзэхэ,
Улаан-Үдэ хотодо гэр
байрануудые барилгын штаб
зүблөө үнгэргэхэ, автомобильна
транспорт худалдаха талаар
мүнгэнэй аукцион
үнгэргэгдэхөөр хараалагдана.

Сентябриин 20. Республикын
Соёлой министерство "Миний
жолнууд - миний баялиг" гэлэн
уряа доро уран зохёолшодой
ажалша коллективүүдтэй
уулзалгануудые эмхидхэхэ юм.

Республикын Ой модоной
ажахын министерство
"Иркутскэнерго" гэжэ
акционернэ бүлгэмтэй хамта
Байгалай уһанай ниоруугай
үргэгдэһэнһөө уламжалһан гарза
хохидолой хэмжээ
тодорхойлохо зорилготойгоор
Байгал нуурай эрьенүүды
шэнжэлэн хаража үзэхэ байна.
Тэршэлэн республикын уһанай
ажахын талаар комитет 2010 он
хүрэтэр уһа хамгаалха хэмжээ

ябуулгануудые бэелүүлхэ
программа зохёолгоёо
үргэлжлүүлхэ.

Республикын финансын
министерство газарай
нөөсөнүүд ба Газарые ашаглаха
гүрэнэй комитеттэй хамта 1995-
1996 онуудта Улаан-Үдэ хотын
бюджеттэ газарай түлөө ороһон
налогой мүнгыге ямараар
хэрэглэгдэдэг байһые шалгаха
юм. Республикын Экономикын
министерство Эрхүүтэй область
ба Буряад Республикын
хоорондох эконолическа
хэлсээе баталха асуудалаар
зохихо документнүүды
бэлдэхэ байна. Федеральна
казначействын управлени
"Улаан-Үдын нарин сэмбын
тонкосуконна мануфактура"
гэжэ акционернэ бүлгэмэй мүнгэ
зөөриез хэр зэргэ ашаглан
хэрэглэдэгые шалгажа үзэхэ юм.

Республикын Хүн зоние
социальна талаар хамгаалгын
министерство үндэр
наһатайшуулай үдэриге
үнгэргэхын тула хэмжээ
ябуулгануудые бэелүүлхэ юм.
Тиихэдэ Хүдөө ажахын ба Эдэс
хоолой министрство выставко-
ярмаг үнгэргэхэ, эдэс хоолой
дэлгүүр эмхидхэхэ талаар
хүдэлмэриез үргэлжлүүлхэ
байна.

Буряад Республикын
Президентын ба
Правительствын хэблэлэй
албан.

БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН ПРЕЗИДЕНТЫН

ЗАРЛИГ

Буряад Республикын Олондо мэдээсэл тараадаг
хэрэгсэлнүүд ба полиграфийн

талаар комитедые болуулаха тухай

Буряад Республикын засагай дээдын зургаануудай гүйсэдхэхы
органуудай байгууламжые хубилгаха хэрэгһээ уламжалан тогтооноб:

1. Буряад Республикын Олондо мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүдэй
ба полиграфийн талаар комитедые болуулаха.

2. Буряад Республикын Правительствын түрүүлэгшын орлогшо
А.Ч. Нимаевагай хүтэлбэри доро комитедые болуулаха комисси
байгуулаха.

3. 1996 ондой сентябрь харын туршада энэ комисси хүдэлмэриез
дүүргэхэ ёһотой.

4. Гар табигдаһан үдэрһөө тус Зарлиг хүсэндөө орохо.

Буряад Республикын Президент
А.В. Потапов.

Улаан-Үдэ хото.

Правительствын байшан.

1996 оной сентябриин 9

№ 307

Буряад Республикын Правительствын

Зарлиг

А.А. ХАНТАЕВ ТУХАЙ

1. Буряад Республикын Олондо мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүдэй
ба полиграфийн талаар комитедые болуулантай дашарамдуулан,
Хантаев Александр Александровиче Буряад Республикын Олондо
мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүдэй ба полиграфийн талаар комитедэй
түрүүлэгшын тушаалһаа сүлөөлхэ.

2. Гар табигдаһан үдэрһөө тус Зарлиг хүсэндөө орохо.

Буряад Республикын Президент
А. В. Потапов.

Улаан-Үдэ хото.

Правительствын байшан.

1996 оной сентябриин 9.

№ 308.

Буряад Республикын Президентын

ЗАРЛИГ

Буряад Республикын Президентын дэргэдэхи
Олондо мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүдэй,
партинуудтай ба ниитын эмхинүүдтэй

холбоонуудай талаар комитет тухай

Буряад Республикын гүйсэдхэхы засагай байгууламжын
хубилгагдажа байһантай дашарамдуулан, Олондо мэдээсэл тараадаг
хэрэгсэлнүүды гүрэнэй талаһаа дэмжэлгын ашаг үрые дэшлүүлхэ,
хүтэлбэрилхы зургаануудай гаргашыге бага болгохо зорилготойгоор
иигэжэ тогтооноб:

1. Буряад Республикын Президентын дэргэдэхи Олондо мэдээсэл
тараадаг хэрэгсэлнүүдэй, партинуудтай ба ниитын эмхинүүдтэй
холбоонуудай талаар комитет байгуулаха.

2. Буряад Республикын Президентын дэргэдэхи Олондо мэдээсэл
тараадаг хэрэгсэлнүүдэй, партинуудтай ба ниитын эмхинүүдтэй
холбоонуудай талаар комитедэй Дүрим баталха.

3. Буряад Республикын Президентын дэргэдэхи Олондо мэдээсэл
тараадаг хэрэгсэлнүүдэй, партинуудтай ба ниитын эмхинүүдтэй
холбоонуудай талаар комитедэй бүридхэлыге баталха.

4. Буряад Республикын Президентын дэргэдэхи Олондо мэдээсэл
тараадаг хэрэгсэлнүүдэй, партинуудтай ба ниитын эмхинүүдтэй
холбоонуудай талаар комитедэй хүдэлмэрилэгшэдэй тооо баталха.

5. Гар табигдаһан үдэрһөө тус Зарлиг хүсэндөө орохо.

Буряад Республикын Президент
А.В. ПОТАПОВ.

Улаан-Үдэ хото,

Правительствын байшан,

1996 оной сентябриин 9.

№ 309

БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН ПРЕЗИДЕНТЫН

ЗАРЛИГ

Д.Г. САНЖИЕВ тухай

1. Буряад Республикын Президентын ба Правительствын хэблэлэй
албанай хүтэлбэрилэгшын тушаалһаа Санжиев Дугар Гармаевиче
сүлөөлөөд, Буряад Республикын Президентын дэргэдэхи Олондо
мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүдэй, партинуудтай ба ниитын
эмхинүүдтэй холбоонуудай талаар комитедэй түрүүлэгшээр томилхо.

2. Гар табигдаһан үдэрһөө тус Зарлиг хүсэндөө орохо.

Буряад Республикын Президент
А.В. Потапов.

Улаан-Үдэ хото,

Правительствын байшан.

1996 оной сентябриин 9.

№310.

СТАРЕЙШИНЭНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ЗАСЕДАНИ

Буряад Республикын
Президентын дэргэдэхи
Старейшинэнүүдэй соведэй
заседани боложо үнгэрбэ.
Заседани дээрэ республика
доторхи кадрнуудай талаар
политика, Буряад ороной
арауудай сьездэ бэлэдхэл
тухай, үндэһэ яһатанай
политикын асуудалнууд зүбшэн

хэлсэгдэбэ.
Соведэй гэшүүд республика
дотор тохёодоһон социально-
экономическа байдалые яжа
хайжаруулаха тухай, мүн Буряад
Республикада национальна ба
граждан хэлсээнэй политическэ
талаараа тогтонижорһон
байдалые бэхижүүлхэ тухай
асуудалнуудад ханамжануудад

хэлэһэн байна.
Буряад Республикын
Президент А.В. Потапов
гүрэнэй засагай зургаануудай
ажал ябуулгыге хайжаруулаха,
экономическа ба социальна
политикые бэелүүлгэдэ
таарамжатай болгохо талаар
абтадаг хэмжээнүүд тухай
хөөрөжэ үгөө.

ИВАЛГЫН ДАСАНАЙ 50 ЖЭЛЭЙ ОЙ

Сентябриин 15-най эртэ үглөөнһөө Ивалгын
дасанай байгуулагдаһаар 50 жэлэй ойдо
зориулагдаһан хурал эхилжэ, хамба лама Дамба
Аюшеев, Еши-Лодой римбүүшэ, дид-хамбанар
Доржо Цыденов, Цырен Дондукбаев, Ивалгын
дасанай шэрээтэ Даша-Нима Содномдоржиев,
Монголой Гандан хийдэй дид-хамба Тэрбиш,
Буряадай, Тувын, Монголой, Түбэдэй, Агын
дасануудай шэрээтэнэр, ламанар хабаадаа.

Буряад Республикын Президент А. В. Потапов,
Арадай Хуралай Түрүүлэгшэ М. И. Семёнов,
Республикын аймагуудай, предпряти, эмхи
зургаануудай, олзын хэрэг эрхилдэг эмхинүүдэй
хүтэлбэрилэгшэд, хүзэгтэн, зиндагууд дасан дотор
байлсаа.

11 сагта хуралай түгсэхэдэ, ламанар, хүндэтэ
айлшад дасанһаа гаража, буряад дэгэлнүүды
үмдэһэн бүлэг хүзэгшэд сагаан эдэз барижа, табан
сажан ута маранзата хадагаар золгон ёһолбо.

Тиийээр дасанай найрай нээгдэһэн тухай
соноскол хэгдэжэ, дасанай хорёогой урдахи талмай
дээрэ бүхэ барилдаан, нур харбалга, мори урилдаан
боложо, уран бэлитгэндүү, хатараа дэлгээ. Ивалгын
бүхэ Алексей Мархаев барилдаагаар Ивалгын
дасанай найрай абарга бүхэ болоо.

Үдэшэ Буряад Драмн театр соо Ивалгын
дасанай байгуулагдаһаар 50 жэлэй ойдо
зориулагдаһан баярай суглаан, концерт болобо.

Н. БАДМАРИНЧИНОВ.

Буряад Республикын арадуудай съездые угтуулан

ЭМХИДХЭЛЭЙ КОМИТЕДЭЙ ЗҮБЛӨӨН

Буряад Республикын арадуудай съездые үнгэргэхэ талаар эмхидхэлгын комитедэй зүблөөн Президент А. В. Потаповай ударидалга доро сентябриин 12-то үнгэргэгдэбэ.

Республикын арадуудай съезд байгша оной ноябриин 22-23-да Улаан-Үдэдэ зарлагдаха, оперо болон баледей театр соо үглөөнэй 10 сагта нээгдэхэ гэжэ шийдхэгдэбэ.

"Национальна политика ба Буряад Республикын социально-экономическа хүгжэлтэ" (элидхэлшэ Буряад Республикын Президент А. В. Потапов), "Буряад Республикын үндэс яһатанай хоорондох харилсаанай хуулига гол зорилгонууд" (элидхэлшэ Буряад Республикын Арадай Хуралай Түрүүлэгшэ М. И. Семёнов), "Буряад Республикын арадуудай национально-соёлой хүгжэлтын шийдхэгдэхэ ёһотой асуудалууд" (элидхэлшэ Буряадай олонитын эрдэм шэнжэлхэ институтай директор, хэлэ бэшгэй эрдэмэй доктор В. Ц. Найдаков) гэхэн элидхэлнүүд эмхидхэлэй комитедэй зүблөөн дээрэ баталагдаба.

"Буряад Республикын гүрэнэй национальна политикын концепци" тухай хоёр проект (нэгэнинь Буряадай гүрэнэй университетэй кафедрье даагша К. Б. Минтуповай ударидалга доро бүлэг эрдэмтэдэй бэлдэһэн, нүгөөдөн Президентын аппаратай болон Правительствын национальна политикын секторэй ахалагша мэргэжэлтэн А. А. Елаевай бэшэһэн) харагдажа үзэгдөөд, эдэнэрһээ уламжалан, нэгэдхэгдэһэн вариант эмхидхэлэй комитедтэ октябриин 20-до дурдагдаха ёһотой гэхэн шийдхэбэри абтаба. Энэ ажал хэхэ бүлэгэй гэшүүд (ударидагшань Арадай Хуралай Түрүүлэгшын орлогшо А. Д. Карнышев) баталагдаба.

Республикын арадуудай съезд эмхидхэхэ талаар бэшэшье асуудалууд харагдаһан байна.

Манай корр.

Бүгдэ буряадуудай үндэһэн соёлой эблэлэй хоёрдохой ехэ хурал боложо, Буряад арадай Конгресс эмхидхэгдээд, бүридэлдэ абтаад байһаниинь найшаалтай. Мүн ВАРК-ын ОНН-гэй гэшүүн болгодоһониинь мүн лэ урмашамаар. Ингэжэ буряадайнгаа нэрэ солые бадаруулха гэшшэ ехэ дэмбэрэлтэй, саашадаа хүгжэхэ замдаа орбоходонь, энэнь түрүүшын шата боложо үгэхэ бээ.

Бидэ буряадууд яба-хэбэшье, монгол угсаатан гээшэбди. Манай монгол улас болбол Эндэхэгэй Мүдхэлжэн уһаа таһаржа, тэмээ унаад, саһата уулын баруугаар нүүжэ ябаһаар тогтожо, түбхинэжэ эхилхэдэнь, тэндэхи зон Мүдхэли гэжэ хэлэжэ шадахагүй байһанһаа монгол гэжэ нэрлэһэн юм ха.

Газарай уужамда нүүжэ ябаһаар хэлэнэймнай монголһоо ондоо болоһон ушар хүршэ түүрэг, татаар, киргиз, яхад, перси болон бусад арадуудтай нийлэжэ. танил тала болоһоор, холимог угтай, холимог хэлтэй болоһонмай дамжаггүй, - гэжэ Цанид-хамба Агван Доржиев өөрынгоо "Буряадууд хаанаһаа бии болооб" гэхэн зохёол соогоо тэмдэглэһэн байдаг. Буряадууд монгол угсаатан байһан ушарһаа монгол адли хэлтэй байһаниинь гайхалгүй.

Монголнууд, барганууд, түмэдүүд, хоридууд, булгадууд, хонгоодорнууд, урианхайнууд, хэрээдүүд, мэргэдүүд, татаарнууд гэхэ мэтэ бугархай монгол угсаатан олон боложо, Байгал далайе тойрожо байһанаа иишэ тишээ таһаржа болоо гэжэ ханахаар байдаг. Хэр уһаа буряад арад бээ даанхай, өөһэдынгоо ноёдтой, хаантай байһан ха юм. Тэрэнһээ гадна өөһэдынгоо сэрэгтэй байһан гэжэ "Нюуса тобшодо" тэмдэглээ гэбэл:

Одотой тэнгэри бүрхэжэ, Олон уласые хүлгөөнэ. Орондоо орожо унтаха

забагүй Олозо буляалдалсажа зобооно.

Хурьһэтэ дэлхэй хүрбэжэ Хүбшын уласые зобооно. Хүнжэлдөө орожо унтаха

забагүй хүнөөлдэн тэсэжэ зобооно. Иимэрхүү таһархай бугархай байхадань, Чингис-хаан

нэгэдхэжэ, хүсэтэй болгоһон ха юм. Саашадаа Чингис хаанай хүсэндэ нэмэри болгоһон ушар гэхэдэ, Чингис хаанай сэрэгэй дундаһаа анха түрүүн "буу" бии болгоһон Анмагай тэгшэ баргажан обогтоной хүн болоно. Тэрэ буугайнтаа хүсөөр шулуун хана эбдэхэ, номо хомо шэдэхэ, оножо тудахадаа мэргэн байхадань, харин дайсад айжа, хүрөөгөө дарагдадаг байгаа. Чингисэй сэрэгүүдэй амжалтануудые туйлахада, түрүүшын буу зэбсэг нилээд ехэ үүргэ дүүргэһэн юм. Арбан гурбадахи зуунай үеһөө эхилжэ, Барга буряад гэхэн обогоуд нэгэн боложо, буряад гэгдэдэг болоһон байна. Энэ мэтээр бодохо болоо хаа, буряадай

дүүһээ хахасаха дуратай байһа нэм даа. Энээн тухай Шамс Зангийн нэгэ дуу хануулай: Мүндэгэрхэн толгойминь Мухарин ошон хэбтэхэ лэ. Манжуу муухай дайсан Манхаганан ошон үдэхэ лэ.

Хара зурагар нюдэмни Хараһан зандаа хэбтэхэ лэ. Хайрата баатар бэмни Хара шоройдо даргадаха лэ. Эрэн хара нюдэмни Энээбхилһэн зандаа хэбтэ.

Эдир баатар бэмни Энэ газарта хосорхонь лэ. Октябриин хубисхал болоху хүлгөөн хүдхөөн сооту буряадууд урагна хойшоо нуту

УРДАНАЙНГАА ТҮҮХЭ НЭРГЭЭЭЛ

түүхэ аргагүй баян байхаһаа гадна ямаршые ехэ гүрэн түрэхөө дутуугүй байгаа. Гансал тэрэнээ өөдөн татажа шадаагүй гэхэ гү, али удаань монгол угсаатан таража, бэе бээ мэдэлсэхээ болиһон байгаа. нүүлштын зуун жэлнүүдэй хутасаа соо манай буряадууд хэлэ дахин таһаржа, тараха баатай болоһон. Арбан долоодохи зуунай эхээр ород гүрэн буряадуудай газарта нэбтэрэн орожо, ашагта малтамалнуудыень эдлэжэ эхилхэһээ гадна өөһэдынгоо хуушан хүзэгтэниинь, мүн гэмтэдээ сүлэжэ, буряадай дунда бурхан шажанай наран мэтээр маңдажа байхада, ород хүмэ бии болгожо, буряадуудые хүмэдөө залажа, ород нэрэ үгэжэ, өөр тээшээ татаха ябуулга хэлэн, буряадуудые хоорондоо харилсаа барилсаагүй болгоһон түүхэтэй. Тэдэнэр буряадай газарта хүсэд түбхинэбэди гэжэ ойлоходоо, монгол манжа гүрэнүүдтэй хэлсээ хэжэ, юрэнхы дээрээ буряад арадые хоёр тээшэн халалан, халгаһан гэжэ хэлэхэдэ болоно. Энэ ушарһаа уламжалан, буряадууд хайн дураараа Россия гүрэнтэй нийлэбэ гэдэг. Данише тиимэ бэшэ юм ааб даа. Хэн аха

баһал олоороо бэе бээ хахасаһан байха. Зүблэлтэ тогтожо, удаань Буряад-Монгол республикын арадые гүрэн тээшэн таһалхадаа, хахалһа тэдэнэй тоодо оруулангүй ороһоо хэе юм. Ингэ ингэһээр буряад зон хэдэн тээшээ таһаржа, түхэмөө алаһанбди, тү намтараа дурдахаа болиһон нэртэжэ ерөхэдээ, түрэлхи хамартэжа эхилэбди. Буряад хэлэһэн хүн мунхаг тоологдохо, ородоор хэлэһэн сэсэн тээшэ тоологдохо саһа нэмнай. нүүлэй үедэ буряад тухай хайн статьянууд газетэдэ толилогдоо. Буряадууд хоорондоо харилсаатай, хаанаш байба, бээдээ туһалалсажа, элдэ тэндэхи, баруунай зүүнэй гэмтэ гү, али сонгоол, сартуу гэжэ байлсахаа болижа, буряад нэрээ нэрлүүхэ гэбэл, буряад хэлэнһээ эхилэбэл. Буряад дээрэ ном олоор хэлбэлхэ арга болоо хаа, хайн байгаа. Ман багшын хэлэһээр "гурбадахи нүүлэй бэшэгтэ сагаан шур сабшаад, саанань харуужа, са тээнь хээрэн сагаан тал бай гэдэг хэмнай.

С. БАХАЕВ

Буряад Республикын Арадай Хуралда ХҮШӨӨ БОДХООГДОБО

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда унаһан алдарт хүбүүдэйнгээ дурасхаалда гэжэ бодхоогдоһон хүшөөнүүд Зэдын аймагта олон. Гансал аймагтай түб Петропавловка тосхойн түбэй талмай дээрэ дурасхаалта хүшөө үни бодхоогдохоор хараалагдаһан байбашье, мүнгэ танганай үгыһөө боложо, мүнөөшье хүрэтэр энэ хүсэл бэйлүүлэгдээгүй байгаа. Тиимэһээ дайнай болон ажалай ветерануудай аймагтай соведэй эдэбхитэд (түрүүлэгшэнь М. Кавелин) энэ асуудал шийдхэхэ талаар ажалаа нэгэтэшье болуулаагүй юм.

Буряад Республикын Арадай Хуралай депутат А. Идамжаповай аймагтай захиргаанай өөһэдын хүтэлбэриний толгойлогшо болоһонһоо хойшо, тосхойн түбэй талмай дээрэ нимэ хүшөө бариха гэхэн шийдхэбэри абтаа бэлэй. Тиигэжэ 170 миллион түхэригэй гаргашатайгаар бодхоогдоһон энэ хүшөөгэй нээлтын баяр ёһолол хаяжан Петропавловка тосхондо үнгэрбэ. Энэ хэмжээ ябуулагда хабаадахаар дайнай болон ажалай ветеранууд, аймагтай газар дээрэ байдаг сэрэгшэдэй түлөөлэгшэд уригдаһан байгаа.

Буряад Республикын Арадай Хуралай түрүүлэгшэ М. И. Семёнов энэ баяр ёһололд хабаадажа, амаршалгын үгэнүүдые хэлээ. Аймагтай өөһэдын хүтэлбэриний захиргаанай толгойлогшо А. Идамжапов үгэ хэлэхэдэ: "Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда Зэдын аймагһаа мордохон хүбүүдэй 1500-ниинь эхэ дайдаа аршалан хамгаалха нангин хэрэгэй түлөө ами наһаа үгэһэн байна. Мүнөө үедэ аймагтанай оройдоол 350 ветеранууд үлэнхэй. Ажабайдал хүндэ ха юм даа, тиибэшье ханшаг сагаан, үндэр наһатайшуулдаа, илангаяа дайнай ветерануудта, арга шадалаараа туһалжа, анхаралаа хандуулажа байдагбди. Саашадаашье энэ ажалнай нулархагүй, - гэжэ мэдүүлэ.

В. БАДМАЕВ.

Эрдэмтын ханамжа

ЭКОНОМИКО - РЕСПУБЛИКЫН

Ямаршые гүрэнэй ажабайдал, тэрэнэй хүгжэлтын саашанки шатанууд экономикын байдалһаа сэхэ дулдыдадаг гэшшэ ааб даа. Бата бэхи экономикотой гүрэн түрээ гэшшэ баян дэлгэр, политическэ ба социальна байдалаараа бэшэндэ орходоо хураггүй дээгүүр, хайн байдаг ха юм. Тиимэһээ гүрэнэй байгуулалтада, тэрэнэй дэлхэй дээрэхи нэрэ хүндэдэ, саашанки хүгжэлтэдэнь, хуби заяандань тон ехэ нүлөө үзүүлдэг экономикодо ехэ анхаралай хандуулагдажа байдагынь балай гайхалтайшье бэшэ.

"20-дохон зуун жэлэй түгсэхэ үедэ экономико гэшшэмнай ямар удхатай, юун гэшшэ юм?" - гэхэн асуудалда даб гээд харюусаха хүн манай орон

соо балай олодохогүй гэшшэл ха. Үнөөхил килограмм, километр, тонно, үйлэбэриний элдэб хэмжээн, ехэ бага, олон үсөөн гэхэһээ эхилээд лэ тайлбарилжа захалха бэшэ гүбди. Тиимэһээ мүнөө сагай экономико тухай тодорхойгоор хөөрөжэ, тайлбарилжа, мүн гүрэнэй, республикын байдал ба саашанки хүгжэлтэ тухай ханамжануудаараа хубаалдахыень Буряад Республикын эрдэмэй габьяата ажал ябуулагша, Россия Федерациин соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ, экономикын эрдэмэй кандидат Бата-Мүнхэ Балданович БАЛДАНОВТА бидэ хандаһан байнабди.

байдал, хүдөө ажахыһаа ба промышленностьһаа мүнгэн зөөрин "гүйдэл" болоно. Энэл ушарһаа боложо хайншые, һулашье хүгжэлтэтэй область хизаарнууд барандаа шахуу адли байдалда орошонхой. Россия 89 регионотой дүрбэнэинь гурбан хуби мүнөө түбэй туһаламжа, тэдхэмжгүй ажаидаржа аргагүй болоод байна. Тиин урһалалгын мүнгэн туһаламжа гэхэ гү, али трансферт гэшшэ үгтэхэдөө, регионотой бюджетдэй 30-һаа 80 процентдэ хүрэнэ. Дунда зэргын хүгжэлтэтэй манай Буряад Республика, мүн булюу хайн байдалтай Воронежско, Саратовска болон бусад областнууд барандаа шадал һулатай, түбэй туһаламжагүй байжа шадахагүй регионууд гэхэн тоодо оронхой. Сагнай нимэл болоод байна ха юм даа.

"Юундэ нимэ байдал болоноб, хайн хүгжэлтэтэй, экономическа бата гэжэ тоологдожо байдаг регионууд юундэ түбэй

туһаламжагүй байжа шадахаа болонхой?" гэхэн асуудал гараха ёһотой. Ушарын гэхэдэ, 20-дохон зуун жэлэй 30-аад онуудһаа 80 он болотор байгуулагдаһан үйлэбэриннай тэрэл хубаарилгадан тоолохо онол арга дээрэ үндэһэлнэ ха юм. Тиимэһээ СССР гүрэнэй арадай ажахын бүхы шахуу халбаринууд супермонополюно илгэдэлүүд болошоод, дэлхэйн гүрэнүүдэй экономиктай нүлөөһөө найдамтайгаар "хамгаалагдаад", аршалагдаад байдаг байгаа. Тээд "аршыеб" даа халбарилда уласхоорондын экономикын нүлөө үзөөгүй монополюин байгаа сагта үйлэбэриний саашанки хүгжэлтэ гэжэ орой үгы байдаг ушартай. Юуб гэхэдэ, арадай үргэн хэрэглэмжын эд бараа гаргахадаа, тэдэнэр хэнтэй шыбэ "мүрһсэнэгүй", продукция найжаруулха хэмжээнүүдые дары абадаггүй, шанар шэнжэдэнь балай анхарал хандуулдаггүй байгаа бишуу. Тиигэжэл үйлэбэриний доройтолго, "үмхирэлгэ" эхилдэ ха юм.

Бэшэ регионуудһаа хүгжэлтынгоо хэмжээгээр багахан гэжэ тоологдодог Буряад орондо промышленностин бүхы шахуу халбаринууд монополюно эрхэ байдалда байһан байна. Жэшэнь, авиазавод, АВРЗ, нарин сэмбын ба мяханай комбинатууд болон бусад. Республикын индустриин бүхы продукциян 60 процентынь нарин сэмбын комбинат үйлэбэрилэжэ байһан байна.

Ажахыгаа түсэлэн ябуулдаг үе сагта хубаарилга-зонхилолгын

опол аргын мүн лэ монополюин байһан үедэ, мантан томо фабрикануудые, илгэдэлүүд хүгжөөхэ гэхэн шэглэл эрхэ байжа болоо. Бүхэдэлдэ экономикодо гадуур ажал эрхилдэг гүрэндэ, арадые ажахы түргэн нэртэжэ болон хүгжэнги гүрэнтэр хажууданшые хаа хүрэхэ үе энэ шэглэл тэрэ үедэ хэрэ байһаншые ёһотой. Тээд шэглэл түүхын багахан болор тэрэл үе сагтань хэрэглэхэ гэхэ шухала ха юм. Харин СССР-ын компартиин үлгэрлэгчид шэглэлые үни сагай, хараатай политика болгожо Энэнь тэдэнэй айхабтар эхэлэ болоно.

Гэхэтэй хамта, большевист үшөө бүри ехэ алдуунь тээдэнэр экономикын талаар ябуулхадаа, 19-дохон зуун түүрүүшын хахадта эрдэмт дурдаһан "пролетариин үйлэбэрилгэ ба халгала" шэглэлдэ үндэһэлэн ажал эрхилһэн байна. Тээд 19-дохон жэлэй эхээр энэ шэглэл хэрэглэлгэ үгы шахуу болор дэлхэйн хүгжэнги гүрэнтэр ОЛЗЫН үе саг эхилээд лэ Марксын һурталые баруун зүб лэ харгыгаар ябанай марксистнууд, арадай ажал түүхэдэ үзэгдөө дуудлаагүй. ехэ удхатай, үни сагай хүгжэлтэ үлгэрлэгчид шэглэлгэ үнөөдэ ОЛЗЫН үе сагта өбөөронгүй үлгэрлэгчид байла.

Ород уг гарбалтай, ажаар экономист Павел Струков "Национ олобо" гэхэн эрдэмт хүдэлмэри бүхэдэлдэ экономическа номуудай

МҮНГЭН НАМДАТНАЙ БИЛ ГЭЭШЭ

гэхдээ нэншье гэхгүй баян, алагэр зантай таряашанай "Хорхироошо" ажахын эзэн Борис Жамсаранович Аюровые зураг дээр харанат. Энэ нүхэрнай хани нүхэр Нина Жамсарановнагайа долоон хүүхдүүдээ - Гали, Эли, Юра, Жаргалама, Баярма, Туяана, Мүнхэ гэгшэдээ өөдөн болгожо, хүнэй жииртэ табиа.

Ажахыдаа 9 гектар сабишалан, 24 гектар таряалан, 28 гектар бэшээр эдэнэ. Үбнэ таряагаа хуряалын халуун ханануудта гарта, хүлтөөрөө үхибүүднй тулалжа, ядажа, зобохые мэдээлгүй.

Мүнөөшье жэлдэ үбнэ хуряалын үедэ нотагтань хура

бороогоор гандуу байбашье, малдаа хүсэд хүрэхэ үбнээ найн шанартайгаар абажа шадаа. Арбаад гаран үнээ, хорёод шахам хони, зургаан мори ондо оруулхаар хараална. Гэхтэй хамта тариалан дээрээ ургуулан юумсээ хуряаха гэшшэ эгээл түбэгтэй хэрэгын болодог. Юуб гэхэдэ, нимэ бага ажахынуудта хүдөө ажахын машинанууд гүйсэд байдаг бэшэ аад, тэдэнэр хамгаржа, ээлжэлжэ байгаад, арга хуряага олодог гэшшэ. Ушар тиимшээ бээ бөөшээ дуудыданги боложо, нилээд тухашардаг ааб даа.

Т. НИМБУЕВ.

АХА нотагта алта малтадаг гээд булганда мэдээжэ ёһотой. Намарта гэжэ газарта "Бурятзолото" гэнэн акционернэ бүлгэмэй алташаддай хуурин бии юм. Газар дорохи шахтанууд сооһоо алтатой шорой абаад, аяр холын Ураал руу абаашуулжа угаалгадаг. Тэрэ шахтанууд соогоо модоор хана, оёор хэхын тула шэнэнэ унагажа, Богсоон нотагһаа зөөдэг болонхой.

Модо отологшодой отог Хорёогой-Адаг гэнэн буусада түхээрэгдэн юм. Тэндэнээ үдэр бүри УРАЛ, КраЗ түхэлэй машинанууд 2 дахин намарта руу эгээ найн модо шэрэдэг.

Модо зүбөөр отолхо дүримүүд эндэ балайшье баримталагдадаггүй: Аха голые зубшажа урһанан шэнэнэн ой хайра гамгүйгөөр хюдагдана, хэрэгтэ хэрэггүй унагаагдана залуу модод, сэбэрлэгдээгүй гэшүүдэ харагдана. Тэрээнһээ гадна, оньһото техникын ябанан сараа - урбуулагдаһан, хаха зүһэгдэнэн газартай хүрһэ хараад, хүнэй досоо жэгтэй болоодхидог.

Энэ хэрэг аймагай хүтэлбэрилэгшэдэй мэдэлгүйгөөр боложо байна гэхэнэ энээдэтэй. Үшөө 5 жэл соо Аха гол зайжа, Хорёогой-Адагһаа 5-6 модоной зайда оршодог Постын-Тала гэжэ бууса хүрэтэр ой отологдохо гэнэн хоөрөөнүүд бии.

Үгы, алта малтахада муу гэнэгүйб. Тэрэмнай гүрэнэй гол шухала хэрэгүүдэй нэгэн гэжэ мэдэнэб. Теэд юундэ нэгэ туһатай хэрэг бүтээхын тула байгаалингаа баялиг хэрэгзы муухайгаар хюдаха болоһон зонбиде?!

... 1995 он. Зунай хүни нэн. Үни харанхы болонхой. Дүүгээ зуһаланһаа үбнэшэдтэ тоһо, хилээмэ асаржа ерһэн аад, юундэшьеб даа оройтошоо һэмди. Дабаа буугаад, Хорёогой-Адагай сабишалангай дээдэ үзүүртэ ябажа ябатарнай, баруун ойһоо трактор най жагананаар буужа ербэ. Өөһэднйгөө хэрэгээр ябанан лэ зон аабдаа гэлсөөһээр, тракторай абяанһаа үргэнэн моридоо

ташуурдан, ябадалын түргэдхэнэбди. Үнөөхи тракторнай эрьеддээ, маанадай урдаһаа харгаалгаба. Наргашаһан бидэнэй моридоо хажуу тээшэн болгохоо ханахаданнай, тэдэмнай юундэ ябажа үгэхэб даа! Байра дээрээ собхороод, шуухираад, сухалтайгаар шэхээ хумяад, маанадаа унагаахаа забдаба. Харин трактор манай урдаһаа ержэл ябана. Хоёр зуугаад метрэй зайда ерээд зогсоһооб. Проекторнүүдын сэхэ урдаһаамнай шагаалгана. Тиихэдэн би ойлгожорхибоб: эдэ зон миин иигэжэ ябанагүй, ангуудые гэрдэхэе гараһан лэ хүнүүд. Наргашан моридойнай нодэдэй ялалзахада, гүрөөһе гү, али тураг байлгажархибобди гэжэ хүхюутэйгээр буугаа

түрүүшынхиеэ ан гүрөөлнүүдыемнай иимэ аргаар хюдажа, хэрэгзы "моододо" эхи табихан юм. Ахын геолого-бэдэрэлгын экспедициин хүдэлмэришэд энэ аргаар агнаха тон дуратай. Маанадые "лучилжархиһан" хүнүүд - "Бурятзолото" бүлгэмэй модо отологшод байгаа. Бэшэ хэндэ Богсоондо модо талуулдаг трактор байхаб даа?! Модыемнай отолхын хажуугаар, ангуудыемнай хюдажа байна ха юм!

Энэн тухай "Ахалар" жасын президент, Санкт-Петербургын Дасанай шэрээтэ, Арадай Хуралай депутат, Аид-хамба Данзан-Хайбзан Самаевтай хөөрлөө һэмди. Тиихэдэмни тэрэ хунгагшын захяа болгожо бэшээд үгэхэ байгаат гээ нэн. Магад депутат туһалха аалам!

Сошордомо дохёо

ХАМТЫН ХҮСЭН ХЭРЭГТЭЙ

таргэжа, трактораа байлгаагдиха юм. Мүнөө буудаха! Айдаһамни хүрэхэ, зүрхэмни түргэ түргөөр сохилно. Хүнэй тархида найн юумэн орохо нэн гү; иигээд лэ алуулшахамнай гэшшэ гү гэжэ сахилгаан түргөөр бодоодхибоб. Дүүмни бүришье ехээр айшаһан хэбэртэй. Тиигээд би бээе гартаа бариха, айдаһанайнгаа урһаа татаһан, хуугайлжа мэдэбэб. Гараа арбагануулаһан, тархидаа байһан малгайгаа абаад, тэрээгээрээ дохёо үгэнэб. Тиигэжэ байтарни трактор соохида маниие харажархиба хэбэртэй: түргэжэнөөр эрьеддээд тэрелжэ мэдэбэ. Хойноһоон гүйлгэжэрхибэбди. Теэд тэдэниие хүсөөд, юу нэхэжэ эдихэбши? Мориднайшье үргэнэ. Амиды орхиһонииньшье болоо юм гү даа гэлдэнээр, үбэлжөөндөө ерээ бэлэйбди...

Ахаархин "лучилха" ("лучить" - "гэрдэхэ, наргааха" - авторай ажаглалта) гэнэн үгтэй найн танил юм. Ерүүд зон анха

Ахаархин хэрэгтэйдэ ходо абяагүйхэн хууха зантай юм. Али абяагүй хуухаар байтараа, юушьегүй үлэхэбди гэжэ мэдэнэ, ойлгоногүй гэшшэ гү?

Республикын дээдэ зиндаагай хүтэлбэрилэгшэдтэ, мүн Ахын аймагай захиргаанда ханданаб: оймнай абарты!!!

...Энэ жэл Аха голнай хээээ хээзэнэйхиһээ ехээр хатаа. Энэмнай хаанаһаа, юунһээ эхитэйб гэжэ нэгэшье хүн бодожо үзөөгүй гү? Тиимэ, гансашье Аха бэшэ, мүн бэшэшье ехэ бага гол горход, жалга жабаахайнууд хаташоо. Байгаалин үзэгдэл гэхэ нэгэн. Гансал байгаалияа зэмэлээд орхихоё болиё. Бидэ, хүнүүд, бүри ехэ зэмтэйбди. Энэ зэмьнгээ түлөө ерээдүйн зоной - аша гушанарайнгаа, Эхэ-байгаалингаа урда харюусалгатай байха зэргэтэйбди.

Байгаалиндаа гамтайгаар ханджа хураал!

Баяр БАЛДАНОВ.

Ахын аймаг.

ажамидарха, һэргэн хүгжэхэ бүхы арга боломжотой. Сэхыень хэлэхэдэ, эрдэмтэд энэ талаар ехэ ажал ябуулдаг, теэд нэгэн һанамжа дурадхал үшөө үгы байһаар. Иланганя манай гүрэндэ, ажахы - экономика, үйлдбэриие - соёлой системэ болгон хубилгаха харгы замууд хээзээдэшье шэнжэлэгдээгүй байха юм.

Түүхэтэ нимэ хубилалтанууд дэлхэйн түрүү гүрэнүүдтэ зуугаад жэлнүүдэй хугасаада бээлүүлэгдэн байбал, манай Росси энэ хубилалтануудые 10-15 жэл соо үлгэргэхэ арга боломжотой, аргатайшье гэжэ һангадана. Урда жэлнүүдтэ гүрэн дотор байгуулагдаһан үйлдбэриин хүснүүдээрээ бидэ США-тай нэгэ үедэ адли шахуу байгаа ха юмбиди. Хэньше хэлэпгүй - энэ бэлэн хэрэг гэжэ. Тиибэшье гүрэнэй болон регионуудай захиргаануудай хүтэлбэрилэгшэдэй, мүн тиихэдэ эрдэмтэдэй, мэргэжэлтэдэй энэниие ойлгожо захалһан шэнжэнүүд багашье һаа, найдал түрүүдэнэ. Хэрэг дээрээ бээлүүлэгдэжэ байһан ажахы эрхилхэ түрүү онол аргануудые хэрэглэн, удха зорилгоороо олондо ойлгосотой бэшэшье һаа, ашаг үрэтэй, заншалта бэшэ шиндхэбэриинүүдые абаха саг ерэнхэй. Регионуудай ажахы ашаг үрэтэйгөөр хубилгаха гэнэн ойлгосо, мүн тэрэниие койшолуулангүй бээлүүлхэ гэшшэ - мүнөө сагай эрилтэ, амин шухала асуудал. Ямар аргаар, яажа энэниие бээлүүлхэб гэжэ удаахи статьядаа хөөрлөөдхэбди.

Мүнөө сагай ойлгосотой экономика гэшшэ гүрэн түрэмнай ба манай республикын саашахи хуби заяан, хүгжэлтэ мүн. Энэниие ойлгоё, нүхэд.

Б. - М. БАЛДАНОВ.

ХҮГЖЭЛТЫН ХУБИ ЗАЯАН

эрхмүүдэй нэгэн гэжэ тоологдодог юм. "Хэрбээ гүрэнэй олзо ямаршьеб даа тусхай эгжээндэ хүрбээ, энэ гүрэнэй арад - этнос байһанаа наци болодог юм", - гэнэн тобилолол энэ гүрэнэй соо хэгдэнэ. Бүхэдэлхэйн үйлдбэриин түүхэ бүри шэнэ үйлдбэри байгуулха зорилго ходо урдаа табидар байба. Баруун Европодо, Хойто Америкэдэ һүүдэй 200-300 жэл соо гансашье хүнэй хэрэглэмжлн продукция гаргаха үйлдбэриие түгжөөж бэшэ, мүн ухаан бодолой, болбосорол хүгжэлтын, баһа тиихэдэ мэдээлэй талаар олзо олхо гэнэн ойлгосодо шэлжэн оройһон байһа.

Үйлдбэриин нэн түрүүн түгжэхэ ёһотой гэнэн шэглэлээр манай гүрэн үни удаан ябахадан, олзын талые юрэдөө хараада абаагүй, дэлхэйн экономикадо боложо байһан хубилалтануудые өбөөрөөгүй, ойлгоогүй, ажараагүй. Теэд олзын хэрэгэй мүнөө түрүү һуурида хаа хаанагүй гарда һангадана, энээшһээ аяшаа ошохообши? Энээшһээ гүлжабал, экономика өөдөлхөгүй, һаян һандарха. Ази, Африкын ба Латин Америкын олохон гүрэнүүдэй мүнөөшэй жэшээ дээрэ энэниие баримталжа болоо. Минин һанахада, СССР гүрэнэй һандаран һалаһан нэгэ алатгааниинь хадаа - гүрэнэй явтын үйлдбэриин залгадан эвдэһан гэхэ гү, али тоологдоһон дээрэ энэ зохиологдоһон продукция (хэрэгшһээ ямар олзо оршотой, хэрэглэмжтэй байха тухайн эхэһээ ханаагаа зободоггүй байгаа. Шухалын лэ түсэб байгаа) гардажа байһан ушар болоно.

"Эд бараан, продукция гэшшэ олзо оршо олохын лэ түлөө үйлдбэрилэгдэдэг юм", - гэнэн тобилолол тухай хаанта ба зүблэлтэ засагуудай үедэ Росси дотор хэблэгдэжэ байһан экономика литератураһанууд соо бэшгэдэггүй байгаа. Теэд нимэ шэглэлдэ үндэһэлэн, ажахыгаа эрхилхэ гэшшэ 20-дохи зуун жэлэй хорёод онуудаар иһала үрэ дүнгтэй байгаа ха юм. Харин мүнөө, продукция гэшье тэрэл ойлгосоринь (машина, таряан, ноһон...) үйлдбэрилхэһөө гадна, соёлой, уран һайханай, эрдэмэй, мэдээсэлэй болоһон бусад аргануудые тон үргэнөөр хэрэглэжэ, олзо олохо хэрэг дэлхэйн гүрэнүүдтэ үргэнөөр хэрэглэгдэнэ. Жэшээнь, 70-аад онуудаар Англин сууга "Битлз" гэжэ 4 хүнһөө бүридэнэн хүгжэмшэд-дуушадай бүдэг Нэгэдэмэл Королевствын бүхы ноһоо үйлдбэриилдэг промышленностьһаа үлүү олзо гүрэнэй жасада оруулдаг байгаа. США-гай "Голливуд" гэнэн мэдээжэ кинокомплекс бүхы гүрэнэй олзын 20 процентһээ шүүд үлүүнэ олодог байха юм. Манайшье сууга театральна коллективүүд (МХАТ, гүрэнэй Ехэ театр болон бусад) өөһэднйгөө продукция үргэнөөр дурадхан, олзо ехэтэйгээр хүдэлхэ дүүрэн аргатай. Теэд Росси гүрэндэмнай хээзэ хээзэнһээ - материальна үйлдбэриин гүрэн түрэн үндэһэн һуури, эндэ хүдэлэгшэд лэ гүрэнэй баялиг бии болгодог зон (большевиүүд хэлэдэг байгаа - хүдэлмэришэд, таряашад лэ гэжэ) гэнэн ойлгосо байгаа ха юм даа.

Тиихэдэ интеллигенци гэшшэ олзо оршо олохо шадахагүй, гүрэнһөөл мүншэ абаад байдаг зон гэжэ тоологдодог нэн. Мүнөөшье тоологдоно гэхэдэ, ехэ алдуу болохогүй.

И. В. Сталинтай иигэжэ тоолодог байһанда ехэ гайхалтагүй, юундэб гэхэдэ, энэ хүмнай шажан мүргэлэй семинарида хураһан ха юм. Харин дэлхэйн томо гүрэнүүдэй нэгэн байһан СССР-эй, гүрэн түрэнһөө хүгжэлтые 19-дэхи зуун жэлэй номнол хургаалда үндэһэлэн - бүри ехэ продукция үйлдбэрилжэл байбал, бүхы юумэн найн байха гэнэн шэглэлээр, экономика политика ябуулжа байһые мэдэрхэдэ, хүлисэгты, энэмнай мунхаг тулууур үзэгдэл гэшшэ. Ф. Энгельсын хүсэн, дарлалта тухай номнолые юрэ бусаар ойлгоһон ушар эндэ бии ёһотой.

Манай гүрэн ОЛЗЫН хэрэгтэ анхарал табидаггүй байһанаа өөдөлхэ арганы үгы байгаа, дэлхэйн экономикын эгээл һүүл багаар тоологдодог болонхой. Уйдхартайн гэхэдэ, В. И. Ленинын "Империализм - капитализмн хүгжэлтын һүүлшын шата" гэнэн ном соошоо үзэгдэнэн монополия нэгэдэлнүүд эгээл СССР гүрэндэ хүгжэн һалбаргаа ха юм. Иимэ оршон байдалда, байгаалин баялиг абан хүдэлдэг тулшын, энергетическэ, модо шулуунай болон бусад һалбаринууд лэ ехэ хүгжэжэ, тэдэнэйл продукция (шулуун нүүрһэн, нефть, ашагта малтамалууд, газ гэхэ мэтэ) дэлхэйн элдэб гүрэнүүдтэ худалдагдажа, гүрэнэй боджодэй 90 процент хүрэтэр мүншэ

оруулдаг байгаа. Харин промышленностин бусад һалбаринуудай продукция имгал шанар муутай дээрэнхэ худалдаа наймаанай "мүрьсөөндэ" үрэ дүн туйлаха аргагүйдэдэг нэн. Мүнөөшье энэ байдалнай хуушаараа бэшэ гү?

Байгаалин элдэб баялигаар, ашагта малтамалаар ядаруу регионуудай байдалай бүришье хүндэ байһанин ойлгосотой юм ааб даа. Иланганя хүдөө ажахы. Юундэб гэхэдэ, Росси ехэнхи хубида сагай уларил орёо хүндэ, имгалт Сибирь, хойто зүгэй область хизаарнуудта тэрэнэй нүдөөн ехэ.

Экономическ хубилалтануудай эхилһэн саһаа олзо оршо олохо хэрэг гүрэн доторнай, иланганя регионуудта, балай үргэдэнгүгү. Росси Федерациин европейскэ хубида бүхы промышленностин 80 процент байһанһаа боложо, гүрэнэй олзын 90 процентһа имгалт эндэ үлэнэ. Энэл ушарһаа Сибирь болон Алас - Дурна зүгэй регионууд гүрэнэй экономикын "захадань" байһаар лэ байна. Территоринуудай ажахын комплекснуудые олзо оршо олохо хараа зорилготой экономика системэ болгон хубилгажа, мүнөө сагай эрилтэдэ таараха экономика шэглэл (стратегия) зохёон гүрэн түрэн засагай дээдын зургаануудай хүдэлөөгүй һаань, Сибирь ба Алас - Дурна зүгэй регионуудай саашахи хуби заяанда найн гэшшээ хубилалта болохогүй зэргэтэй. Хэрбээ энэ шэглэлэй баталагдаад, хүдэлжэ захалбал, эдэ регионууд

Салмаха тэнгэрийн хяя

Самбу Норжимаев

(Романай 2-дохи номһоо)

(Үргэлжлэл. Эхинийн июлин 20-25-най, сентябрин 10-11-нэй, 12-ой, 13-най дугаарнуудта).

—Зүб, нээрээшье тэндэ болохо эдэ бүгдэ юмэнэй һүүл хамажа, шоройдо зууража ябанхаар үрдихэ хэрэгтэй! Энэ түсэбнь бэсүүлхэ тээшэн дэмжэлтэ хэхээр гэшэ ха. Им... "Түлхюур", "үүдэн" гэжэ ямар тааруугаар ханажа бэшээб, энэ азиат, Петр Александрович... Би Николай баһа Александровичи. Нэгэ хүнэй үхибүүд болоно гүбди? Тээд би ниггэжэ хэлэхэе ханахагүй байнаб. Энэш үшоо Петр нэрэтэй. Европо руу "сонхо" гаргаһан минии агууехэ элинсэг I Петрой нэрэ зүүһэн ха юм. Петр гүрэн дотороо ехэ хубилалта хэһэн хүн, Невадээрэ шэнэ ниислэл хото барихан, үшоо тэрэ "сонхо" гэнэбди, тэрэгээр нэрэе эхээр суурхуулаал. Тээд, энэ азия... Петр Александрович имэ гоёор түсэб түхээржэ, Азийн "түлхюур" эзэмдэн абаха тухай дурадажа байнаб. Түлхюуртэй болоһон хүн суурга нэрэ арга олохо. Суурга хаалтатай үүдэндэ шатгалатай байдаг гэшэл. Хэрбээ суургынь нэрэбэл, тэрэ үүдэ олгойгоходо бэлэн болохо... И үй, яагаа ханадаагүй бодол толгойдо ороһоно гэшэб? Минии элинсэг эзэн хаан I Петр Европо руу "сонхо" сүмэлсэ гэнэбди, харин би, тэрэнэй хуинсэг эзэн хаан II Николай Ази... Ази руу... намда Ази руу "үүдэ" нэрэ арга олдохонь бэнэ гү, аа?! Азийн үүдэ наада талаһаань ехээр сэлгидтэрһэн нэрэ шадахаая байнаб бэнэ гүб? Бадмаевай түсэб бэсүүлбэл, хойто хажууһаа ото хаалтатай байдаг Азийн үүдэн нэрэгдэхэ. Манай сууга аяншан Пржевальский Ази дэргүүр хэдэн дахин нэгэ гарһан аад, Түбэдэй насашье хото орохо аргагүй байшоо һамнай. Үүдэн гэшэ сонхо бэнэ, Ази руу "сонхотой" жэшээлнэгүй ехээр "үүдэн" нэрэгдэхэ ёһотой. Тэрэ "үүдэ" би нэрэ болоһоб. Минии нэрэ соло адаршаха. I Петр элинсэгни баруун тээшэн "сонхо" нэрэнь түлөө хоёр зуугаад мянган өһөдлнгөө ород таряанадай яһан дээрэ энэ ниислэл хото бодхоһон юм гэсэдэг. Тэрэ хотодонь мүнөө бидэ ажана амгалан һуунабди. Тээд, энэ зүүн тээхи "үүдэнэй" түлөө "амиды зоори" хэр зэргэ гаргашалагдаха гэшэб? Олоншье байжа магад... Хамаагүй, минии үбгэ эсэгье 1881 оной мартда зэрлиг муухайгаар алаһан, манай династийн уг талалха нэдэлгэ хэдэг "арадай сүлөөлгшэд", "хубисхалшад" нэрэтэй зоние гамнаһанай хэрэггүй. Үшоо тэрэ Ульянов гэшэ гэдэг хэн гэшэб? Студент хэн яһан, ямаршье юмэндэ һураагүй, ухаа ороогүй хүн. Тэрэнэй табан нүхэдтээ толгойн саазада хүртэлһонийн болоо. Иэ, Ульянов... саазаалагдаа?! Тэрэһни һая болотор үбэнгэй нэрэй эмнэлгын газарта аргаууһан нэрэтэй амиды барянда байһанаа үхоо ха юм... Гурбан жэлэй саана... Тэрэ тэнгэһни эсэгээрэ һаа... минии түрэнэн

аха болоһол... Гажармаар даа. Тээд, яахаб! Тэрэнэйш эхэ Мария Александровна Бланк минии үбгэ эсэгэ II Александр эзэн хаанай ордондо фрейлинээр хүдэлжэ байгаа ха юм. Тиэхэдэ минии эсэгэ III Александрай үшөө залуу ехэ тайжа ябахадань, тэрэнтэй холбоорилдожо, басагаар хүбүү түроод, эсэгын нэрэ һажалган Александр гэжэ нэрлэһэн байгаа. Тэнгэ хүн үндһэн байна даа, тэрэ Александр. Манай хаашуулай уг гарбалда түүхэтэ жэшээнүүд олон ха юм даа. Агууехэ ород эрдэмтэн Михаил Ломоносов I Петр хаанай хүбүүн байһан гэлсэдэг лэ. II Екатерина эзэн хатан ба тайжа Потемкин хоёрой хоорондоһоо тайжа Бобринский түрэнэн ха юм. Мүн лэ сууга граф Разумовский үбгэнгүй Елизавета хатанһаа гараһаниинь хэндэшье эли мэдэгдэнэл. Хаан изагууртанһаа түрэнэн үхибүүдтэ тайжын нэрэ соло хүртөөгдөөд, ямар бэ нэгэн гвардийн хороондо алба хэхээр табигдадаг һайн гуримтай байгаа. Тиймэ үхибүүд үншэржэ огто зободоггүй юмэл. Александрта... ахадашье... лэ, тэрэ Ульяновта баһал тиймэ хуби заяан бэлдэтэй байгаа. Тээд үнэн дээрэ Александр гэмтэй өншгөхөөр даа. Ушоо эхынь зэмлэхээр гэшэл. Александр хүбүүнэйнгээ һүүлээр тэрэ ондоо хүнһөө үшөө нэрэ басага түрээр хийһэн байгаа. Хоёр үхибүүтэй болоһон хатанай фрейлина эхэнэры ордондот бариха байхын аргагүй болоо ха юм. Тэрэньшье буруу бэшэ. Тиймэ эхэнэры бидэшье эндэһэ зайсуулахди.

Эсэгээрэ түрэнэн аха болохо Александр Ульяновай бүхы намтарые II Николай "дүүнь" хуруу хухадгүй хуу мэдэжэ байһан юм. Фрейлина Мария Александровна ордонһоо зайсуулаха хэрэг гаража, тэрэһине хоёр үхибүүтэйн тон нюусаар ниислэл хотоһоо холодуулан, хүдөө тээшэн эльгэхынь полицидаа даалгадаа лэн. Полициинхид тэдэнэй ажаглалта доро байһан зоболонто байдалтай Илья Ульяновты оложо, тэрэнтээ Александрай эхы нийлүүлээд, "дворянин" зэргэдэ хүртөөһэн хойшоо баян нотаг Симбирск губерни эльгэһэн юм. Тэрэ губерниин жаахан хотын зоной байдал өһөд хоорондоо тон эли мэдэгдэн байдаг лэн бээ. Ульяновтан тэндэ ошожо хоёр үхибүүд дээрэ үшөө дүрбэн үхибүүдтэй болоһон ха. Симбирскдэ ажаһуухадань, Сашынь нүхэдэньшье, бэшэшье зон ото наада баридаг, хаантэй холбоорилдожо гаргаһан эхынь ходо доромжолон хэлсэдэг байһан гэхэ. Александр ото наадалууддаг, баһууддаг дээрэһэ бүхы зондо гомдолгой, уур сухалтайгаар үндһэн юм. Тиймэһээ Александр Ульянов тэрэни оорыец, хэрэгсээжэ дүнгэлсөөгүй түрэнэн эсэгын болоо III Александр хаанийл зобол алахаа тангариглажа, үгы хэхээр шийдэ лэн. Тиймэ бодолтойгоор томо болоод, Александр Петербург хото мордонон байгаа. Тэрэһине ажаглажа байһан үнөөхи полициинхидай угажа абаад,

арадай сүлөөлгшэдэй эмхидэ шэлжүүдэн оруулан хойнонь, тэрэнэйнгээ хаанай ами һаһа хороохо хорото ябуулгада хабаадалсахадань, хэдэн нүхэдтэйн барижа хаагаа бэлэй. Хүбүүнэйнгээ тушаалгаһынь мэдэмсээрээ Мария Александровна тэрэ дары Петербург ошожо, III Александр хаанда бараалхаа лэн. Эзэн хаан залуугайнь танил, түрэнэн хүбүүнэйнь эхэ болохо эхэнэрэй ерэхэдэнь, хоюулан тэдэ хоёр Сашын һууһан түрмэдэнь сут ошожо, тэрэнтэй уулзаһан юм. Эзэн хаан, үнэн дээрэ эсэгын, "хаанай алууршан" гэжэ гэмнэгдэһэн Сашынь хаалтаһаань табюулаад, тайжын зэргэ солодо хүртөөгөөд, гвардида оруулахаар дурадахаадань, нүгөөдэнь зүбшөөлөө үгэнгүй, таһа арсажа, харин тэдэнэй нюуртань ханажа яһан муурхал гомдолоо бүгдэһынь хэлээд, сүлөөдэ гарабал тэдэ хоёрой хуушанай холбоо, хурилсалайнь ябадал бүхы зондо дууһан зарлан тунхаглаад, үшоо түрүүшын арга боломжын дайралдахада, "хүндэтэ эсэгэхэндэ" бомбо бэлэглэхэб гэжэ найдуулан үгэе хэлэ лэн. Тийгэжэ "хубисхалшад" Ульянов түрмэдэо зандаа элэһэн юм.

—Тэнгэ лэ хүн байгаа юм байна даа, Александр, ах... Ульянов, тээд, эхыньшье баһал гэмтэй, юундэ ондоо хүнһөө үшоо дахин түрээб гэшэб? Ганса Сашатаяа Петербурдаа байһан һаань, юмэн тад ондоо байжа байгаа. Ульяновагай хожомойнь үхибүүд сооһоо Владимирынь Россиян хүдэлмэришэдэй социал-демократис нам байуулааб гээд, гүрэндотот арад түмэнэй толгой эрьюулан, зоние үймөө буһалгаанда уряжа ябанал!" — гэхэмэтээр II Николай гажаран, ерээдүй сагта тэрэһине хаан шэрээһэн хаяжа, гэр бүлэтэйн хороһон Владимир Ульянов ба тэрэнэй аха Александр тухайнь толгой соогоо бодол түрүүлэн, шэбшэжэ һуугаа лэн. — "Иимэрхүү үзэлтэй зоной түрмэдэ олоор хаагдаад, Сибириин ута түмэр замай хүндэ хүшүр ажалда заруулан, хорхой шүмуул мэтэ хосоржо, хоржо байхадань хамаагүй".

Николай толгой соогоо түрэнэн энэ бүтэхэгүй авантюрата бодолдо абган, һандалидаа тэсэбэритэйгээр һуугаад, урдахи саарһаа уншажа шадахаа болиһобо. Тэрэ түргэ түргэн Бадмаевайнгаа бэншгэй хууданууды саашань дүхэжэ байтараа: "Хитад үндһэн зон засагай нэлгэхэдэ хайхардаггүй, хамаагүйгөөр хандадаг" - гэхэн гаршаг уншаба.

"Хитадууд мэдэлдээ оруулан ондоо яһатанай зоние захиржа шададаггүй, өһөдэһнгоо дундаһаа түлөөлэгшэды томилажо, тэдэһине засагтаа абаад, хуулила гэжэ оролдодоггүй".

Хитад зон ехэ эсэргүүсэлгүй өһөдөө ондоо хүнэй мэдэлдэ ородог. Эзэмдэгшэдэй зүһөө хэнэйшье засаг барижа, захирхадань тэдэ хайхардаггүй, хамаагүйдэ тоолодог. Тиймэһээ мүнөө болотор манжын хаашуу хитад гүрэһине толгойлоор.

Бүри урдань монголнууд хитадта удаан саг соо захирһан. Энээн тухай европынхид үшөө мэдэдэг болоодүй".

—Зүб даа, энэ талаарыньшье европынхидһоо үлэжэ болохогүй, ород гүрэнэй харьяатан болбол хитадууд номгон байха гэхэн удхатай ха юм даа,—гээд, Николай хэдэн хуудана иража, баһа нэгэ гаршаг хараба.

"Сагаан хаан тухай домог"

Мүнөө Ехэ Хүрээдэ байгаа наймадахи хутагтын үедэ монголшууд сагаан хаанай мэдэлдэ орохо юм гэхэн үгэ зоной дунда үншэй гаранхай. Буддын шажантан бүгдэ Сагаан хаани Дара эхэ бурханай хубилгаан гэжэ тоолодог. Үнөөһөр муу байдалтай зоной дунда тарһан домог үгэ юунһээшье үлүү удхашанартай байха. Манжа ноёдой дарлалтаһаа сүлөөрэн, һайн байдал хүсэдэг монголшууд, энэ домогто үни заяанай үншэнһөөр зандаа, хитадай мэдэлһээ мултарха сагаа хүлээн ядажа байдаг.

Энэ гаршагһаа Николай тобшоһон тэды эдэ үгүүлэлнүүды тайлбарилан хадуужа абаха ха.

Захууржа эхилһэн залуу хаанай саашань уншаха үшоо хэдэн хууданай байбашье, олоор нэрхэжэ орхөөд, эгээн һүүлдэ һүүлшын гаршагта иодэһинь торолдожо тогтобо. Энэнь "Хитад, Монгол, Түбэд зүүн хизаарые Россия нэгдүүлхэ арга боломж" гэхэн гаршаг байба.

Энэ бүлэг соогоо Бадмаев бүхы Монгол, Түбэд, баруун хойто, баруун урдахы Хитадта оорынь зүһөө табигдаһан газаршадтай ба хэрэггэ бэсүүлжэ эхилхэдэ, гол нотагуудта шухала хэрэгтэй зоноороо уулзажа шадахаа гэршэлэ. Хори бурядууд болон хилэ шадарай зон хэдэн мянгаараа хилэ нэбтэрэн, наймаа хэхэ, малаа тэжээжэ ондо оруулаха ба дасан дуган ошожо, һургуули хэхэ хэрэггээр ходо ябалсажа байдаг.

Монгол, түбэдүүд үргөөл агнаха дуратай дээрэһээ буу зэбсэг эхээр хэрэгсээдэг, малай, тарбаганай арһа мяхаар, өөхэ тоһоорынь буу олоор худалдажа абадагынь юм. Тэдэнэй залуушуул буу зэбсэгтэй болоходоо, саг үргэлжэ агнуурида гаража, зэбсэггэ һайнаар хэрэглэхэ болоод, бэрхээр буудажа һурадаг. Байгалһаа һалаатан Үргөөһоо урагшаа түмэр замай шэглэжэ гараха тала дайда дээгүүр Лан Чжоу-фу шадарай Алашан, Ордос, Цайдам хүрэтэр ехэ агнуури толгойлон эмхидхэжэ, энэ хэрэгтэ бага бэшэ туһа хүргэхэ аргагүй байхабди.

Европынхидой Хитад руу далай тээһээ добтолон ороходонь тогтоохо аргагүй, мүн англинхидай арад зоние хара тамхяр ногтооходонь, хорижо шадахагүй дээрэһэнь хитад зон манжынгаа династида ехэ дурагүйлхэдэг. Хитад, түбэд, монгол зоной дунда манжын хаашуул аймагтар ехээр хүндөө буурайхай. Гансал хэрэггэ ааша ба харийн сэрэгтэй туһаар тэдэнэр Хитадта засагаа барижа

байна. Жэшээлхэдэ, дундэ буһалгаае ородой хүсөөр дараа шадаа. Монголшууд буһаа хэхэшье һаа, хайшаа тэрүүдэжэ ошохо аргагүй тэдэнэй мэдэл доро байһаар ондо баталагдаһан хэлсээ ёһоор, урдаһаа хилэ даба ерэнэн хэдэн мянган айл орсэргэгэй хүсөөр һөөр үдүүлһэн.

Энэ хэрэггэ бүтэхын Үбэр Байгалда, Онон ша Табтаанайн, Элээгэй голнуу мал үсхэхэ ба таряа ургуу тааруу Хитад Ород түрэнн хоорондо оршодог нотагуудта түбхинэжэ, бү хэрэгсэлээр хангад зонуудые, Монгол, Хитад Түбэдэй газарнуудаар һаа ябажа байхынь эльгэжэ болохо. Мүн Монгол, Түбэд Хитадай ноёд һайд, ламан эрхэмтэд, аяншад Үбэр Байга зөөдэл бурядай байрануудаар ябадаг ёһотой. Тэндэ айлаһа һайнаар угтагдажа, хүндэ байхадаа, ябан ошон аюу байдалаа мэдэрхэ. Эдэ айма бусаха замдаа Монгол, Түбэд Хитадайгаар дээгүүр гар тэндэхи зондоо манж дарлалтаһаа сүлөөрхэ бодол түрүүлхэ.

Тийгэжэ энэ хэрэггэ зорилго—хожомой ним ябадал тухай зориута хэрд идхамжын ажалгүйг ойлгууддаг болохо болоо.

Шуһа мяхаараа дундэ үндэһэ яһатанараа нимжэ ажаһууха гэхэн хилын зоной нюуса бодол һүүлдэ Лан Чжоу-фу шухалай адхаралгүй элэхэдэ тон бүтээгэй арга боложо үгэхэ. Лан Чжоу-фу дээрэһээ Хитад, Түбэд Монголоор ябажа, өһөд хэрэг бүтээхэдэнь талараа зохистой газар Лан Чжоу-фу эзлэхэ үедэ 30 мянган буу зэбсэгтэй сэрэгтэй байха ёһотой. Гурба-табан жэлэй турша бэлэн ангиушадаһаа үнэн сэрэгшэд Монгол суглуулагдаха. Намары агнууриин һүүдээр, бороо ехээр ородог боложо, Шэ мүнэнэй үерлэхэдэ, хитэ шуурган бордоһоной европынхидой Хитад ябахань бэрхэтэй байха мурин сэрэгшэд олон Ордос, Алашан, Цайдам Хүхэ хото, Хүхэ нуур Лан Чжоу-фу хото дээрэ сугларха ёһотой.

Лан Чжоу-фугай агта һүүдээр бүхы Монгол, Түбэд баруун Хитадай зон тэрэ энэ хүдэлөө дэмжэ туһалхаяа хамтарха бүригдэһэн морин сэрэгтэй болонхон байха. нотагайхидай манжын дайсад болоһон элирүүлхэдэнь, Богдо амиды үлэхын түлөө засагаа тэжээхэдэ үүсхэл эрхилхэгүй.

Түрүүн хараалагдаһан ёһоор Түбэд, Хитад, Монгол гурбан тойрогууд болон хубарилагдаха: манжын табихан ноёд, һайд хуу түбэд дарганараар сэрэгтэй хүтэлбэри болон захиргаа тэдэ бөөдэ абаха ёһотой.

Удаалуулан, түсэб бэлдэхэдэнь гурван хунгадһан монгол, хитадай түлөөлэгшэд ерэжэ, сагаан хаанай болохоёо гуйлга хэхэ. Амар шадарай сэрэг, хасаг бэлдэн, энэ ёһоо хабаадалсуулаха хэрэгтэй.

(Үргэлжэлэһынь гараха).

Үргэлжлэл. Эхинийн сентябриин 14-нэй дугаарта).

ОДХОН ХУБҮҮНЭЙ НЮУСА

Нэгтэ үглөөгүүр бишихан дабагай гэртхид: аба, эжын, аханар, эгэшэн ажалдаа, бургуулидаа ошохоор бултадаа хубсалбад, шамдуун хубсалбад, зар манийн гаража ошобо. Баба дабаашье эдэнээрээ адил хубсаласана, саадтаа ошохо болоно.

Гарахаар бүри бэлэн болон

Мама-а! - гэбэ Дабаа.

Өө-өө, хубүүм! - гээд, эхэн таалагса сооһоо харюусаба.

Мама-өө! - гээд лэ бүришье шагнаар ооглобо.

Хубүүн-аа, юун болооб даа, би хубсалжа байнаб, - гэбэ эжын.

Мама-аа! Наашаа ерыш! Нэгэ юумэ шэбэнэжэ хэлэхэб! - гээд халангүй Дабаа.

Хубүү-өөн, ажалдаа хожомдохоёо байнаб, маралтайгаар хубсалжа байнаб, гэбэ эжын.

Хүүгэдэ эдеэлүүлээр барилгаар байтарын, нээрээшье, саг ябашоо. Дабаагай эжы ехэл яража хубсалаа. Иигэжэ ооголоод халахагүйдэнэ, хажуудан гаража ябаһан Цэдэн ахань. Гая эгэшэнэ:

Юун болооб даа, маанадта гэш тээд, - гэсэхэдэнэ, "би таанадта юушье хэлэхэгүйб"

гэһэн тэмдэг үгэжэ, дүү бүрүнгийн толгойгоо нэжэрээд, эхээ ооголоод лэ байба.

Ягаа хүмши, хэлыш манда, эжы хубсалжа яаража байна ха юм, юун болошоо юм бэ, - Бато ахань бард гээд хажуудан эрхэдэнэ, "таанадай гэшгүйнэйшье хөөрэлдэхгүйб, ү боһотгы" гэһэн шарайтай, тамадаал нуусаар шэхэндэнэ шэбэнэхэб гэнги пумпагад гэбэ.

Эхэн хубсалаад, ехэ маралтай хубүүндэ эрэхэдэнэ, гэрэн шэхэндэнэ уралаа таһа шагнаад шэбэнэбэ.

Цэдэн, туһала Дабаадаа, - гэбэ эхэн хэлэбэ.

Нэ, юунэй иимэ удаан оогологон гэшэб. Умдэндөө табиһаа байнаб гэжэ эхэлхэдэнэ ядаг юм бэ, - гээд, ахань дүүгээ үргэлөөд газашаа ярашаба. Загарайн аймагтахи ой модоной ехэ үйлэбэртэй Шулуута нютагта ажаллажа байһан энэ айлайхи юрын модон гэрэ бууддаг хэн.

Эшэ гээшэ бээ даа, хубүү. Булта нархайлдаад гараад тойроод байба ха юмта. Ушөө айлан байна. Бултанай хажууда газалхамни гэхээ эрхэгээшэ бээ даа, бархамни, гэжэ эхэн тайлбарилба.

ГАЗАР ДОРОҢОО МАЛТАЖА ГАРГАБА

(Сэрэгшын хоороонһоо)

Дайнда ябаһан сэрэгшэд цэрын ушаралта ябадалнуудта эрхэг үхэлэй хяра дээгүүр ходоо - иимэ хуулигай ажал гэшэ хажуу. Нэгэ иимэ уршагта үлэ хэрэг тухайда дурдая.

Ородой бүхы ехэ ехэ хүрнүү (Европын хубида) эһоһоо урагшаа урдаагбши. Тиимэһээ тэдэнэй баруун эрхэ аргагүй эрид эгсэ байдаг.

Диепр мурэн тухай хэлэхээс хэсэб. Баруун эрьсн эрид үлэр гэжэ зон мэдэнэ ёһотой. Эз мурэни гаталхын тулада эрхэ ехэ тулалдаануудай бэлхөншье ахмад үсын зон эрхэ найса ханана, тиихэдэ эрхэг бэ дээрэ энэ үйлые

найса үзэһэн, олон хүн халаһан гэшэ хэн. Бидэнэр арбан найман хубүүн бомбонуудай тээрээн соогуур нэгэ онгосоор тамараа, булта бүтэн мэндэ нүгөө эрьедэнэ арай гэжэ гаража үрдед, газар эзэлээд, нүхэнүүдые малтажа, тэрээн руугаа орожо ядаһаар байтараа хяа бомбодуулабди. Тэрэ гал дүлэнэй, шорой тоһоной хүүлээр толгойнуудаа үндылгэхэдөө, арбан хүн амиды гэжэ тоологдобо. Элирхэдээ, хоёр хүн халаһан, гурбадахинь

II шатын үшөө нэгэ орден округой сэрэгэй зургаанда эрэхэдэнэ, тэрэниен хүсэд элирүүлэнгүйгөөр гэдэргэнэ бусаһан юм ха.

Тиимэһээ Подольскын сэрэгэй архивта ошоходоо, тэндэ бэдэрээд туршаһан байгааб. Тээд тэндэ нюуса дансануудын барагдашагүй олон аад, дутуул харагдаа хэн ха гэжэ ханадагби. Нэгэ шанартай - II шатын Алдар Солын орденээр хоёр удаа шагнагдаһан хаань, тэрэнэ I шатын

шубуудай шэбээлхээр түхээрэлгэхэн. Зүб даа, борбилоогой нуужа, наранда игааха газар зохёогоо ха юм гэжэ ойлгоноб. Нонин зон эндэ нуудаг аалтай гээд ханабаб. Гэртэнэ оробобди. Юрын лэ айлайхи. Салимаа сайлажа нууһанаа, маанадай ороходо, ехэ таһалга руугаа уриба.

- Салимаа, выставкэдэ ошохо хүн гүш гэжэ мэдэхээ эрээб, - гээд, колхозой парткомой секретарь Б. Т. Цыренжапов Хакимовада хандаба. Арадай

басагандаа өөрынгөө хэлээр юуб даа хэлээдхибэ. Ойлгохо бэшэ хадаа ехэ түргэнөөр дуугарһан шэнги байба. Басаганин шамдуугаар гараад ябашаба. Удаань намтай буряадаар мэндэшлэлдээд, магазинһаа юумэ абаад, дажа ядахадаа айлда орхёод эрбэлби, - гэжэ муушагаар буряадаар намда ойлгуулба. Хараха янзада, шуран солбон хүдэлсэтэй, хошон хүжюу нюдэтэй хүгшэн урдаһаам хаража байба. Аалин намдуу абари зантай басаганһаа

"Буряад үнэнэй" 75 жэлэй ойдо

ГУУРЬАНАЙ ҮЗҮҮРТЭХИ МҮРНҮҮД

(Корреспондентын дэбтэрһээ)

Лодонов мур сарагүй үгы болонхой. Зай, яахаб. Бэдэрхэ хэрэгтэй... Тиигэһээр байгараа, доошоо метр хахад газарта булуулшоод хэбтэһэн нүхэрөө бусадын тэрэ дороо малтажа абаһан юумэ.

Иимэ шорой, шуһан соогуур ябахадаа нүхэсэһэн нүхэсэл гэшэ юунһээшье бата юм. Тиигэжэ намайе абараагүй хаань, мүнөө тантай хөөрэлдэжэ нуугдахагүй хэн ааб даа. Иигэжэ нүхэдэй найгаар амиды мэндэ үлэһэн хүн гэшэлби. Дайнда ябаһан солдадуудай нүхэсэл гэшэ ямаршье юумэнһээ бата бэхи байһан юм. Ахам бүхэндэ бэе бээ үхэлһөө абаржа ябадаг байгаа ха юмбиди. Иигэжэ Илалтын үдэрые ойртуулаа зон бэшэ гүбди гэжэ сугтаа ябаһан солдадууд тухайдаа бодогшолби, - гэжэ Бата-Мүнхэ Лодонович хоороо бэлэй.

Бранденбургска воротагай хажууда нархайлдатаргаа зогсоһон дүрбэн буряад, нэгэ ород хубүүдэй фото-зураг сууда гараһан, бүхы газетэнүүд, журналуудта, номуудташье гараһан ябадаг хэн. Эдэнэрнай гвардин сууга 8-дахы армийн (командирын маршал В. Чуйков ябаһан) хубүүд фашизмын уурхай Берлиин эзэллээд, омогорхохо ёһоороо омогорхожо мадайдашаһан зогсоно бшуу. Эдэнэр бултадаа бусажа эрхэн байгаа. 321-дэхи дивизийн политотделдэ фотограф тушаалтай ябаһан Семён Митыпович Дугароний буулгаһан зураг гэжэ хануулаа. Иигэжэ буудалдаан, тээрэлгэнүүдэй замханаһан удаа Берлиндэ хүүлшынхэ мүнхэ дурасхаал болгожо фотоаппарадаар "буудалһан" номоний энэ зураг байһан болоно. Нүгөөдүүлүн хэд хэн бэ гэхэдэ, Борзин районной Базар Балданжапов Бато Рабжаев хоёр ябаһан, Бэрхын районной Видулов гэжэ, Бата-Мүнхэ Лодонов - эдэ табан зураг дээрэ зогсонод гэжэ дабтаа.

Могойтын районной Урта нютагтаа Бато-Мүнхэ Лодонов олон жэлдэ партийна организациин даргаар, сельсоветэй түрүүлэгшээршье ажаллаа, мүнөө наһанайнгаа амаралтада гараһан, нютагтаа нууддаг гэдэг. 18-19-20 наһатайшуулай нэгэн 1942 ондо Сталинградһаа эхилжэ дайлагдаад, Илалтын хүүлээр үшөө хоёр жэлдэ алба хэлэнэй удаа табигдахадаа, Б-М. Лодонов үбсүүгээрээ дүүрэн орден, медальнуудтай бусаһан юм. Алдар Солын III, II шатын хоёр орденуудаар шагнагдаһан байгаа. Улаан Одоной орден, "Шэн зоригой түлөө" медаль гээд бултын бү тоолое. Гэртээ бусаһан хойнонь Алдар Солын

болгогдохо хэбэртэйгээр тайлбарилгадаг байнхай хэн. Бүхыдээрэ энэ хүнэй сэрэгшын габьяа шэгнүүр дээрэ табижа сэгнэхэ болоо хаа, ямарханшье адарта шагналда хүртэхөөр хүн ааб даа, тээд буряад хубүүд иигээд-тиигээд лэ үлэшэдэг гү даа гэжэ ханахааршье болодог даа. Тээд яахабши...

ТААБАРИНУУД

(Редакциин доторой байдалһаа)

Хартаабха хамартай, Хахадые баринхай, Хамагта хараалгадаг, Үрзэгэр үнэтэй, Ударник солотой - Хэн бэ?

Шэмээшэг угтай, Шэжэн хэлэтэй, Хамагые хараадаг, Хамагые гасаалдаг - Хэн бэ?

Уулидал улидаг, Уулагар зантай, Материал эрээд, Мание хараадаг, Мангартай ерэхэдэм, Мангир харуулдаг - Хэн бэ?

"Буряад үнэн" газетын 50 жэлэй ойн бэлдхэлэй хүүлшын үе - 1971 оной декабриин 25-най үдэр иимэ бадагууд редакциин таһалганууд соогуур таранхай, энээд дуугаа үүсхэжэ байгаа хэн. Ойн үдэр ойртонги, олиггүй сүлөөгүй саг - хүн бүхэн айбалхайдаа хүртээрөө яарашанхай, уулагашадахаа байтагай сээртэй үгэнүүдые аманһаа алдахаар игсуун болоһон үемнай хаабза.

Саһаа урид наһа бараһан Шэбэртэ нютагай (Бэшүүр) бэлигтэнэй нэгэн Цырен-Дондог Хамаев "Буряад үнэн" газетын редакцида олон жэлдэ хүдэлхэн юм. Хэдэн номуудые хэблүүлхэн, бэрхэ очеркошон, шүлэгшье бэшэдэг зохёолшон эдэ бадагуудай автор хошон хурса үгэнүүдээр шоглон хүжин татажа, редакциин зарим хүдэлмэрилэгшэдэй шэнжэ түхэлые яһала харуулаал бэшэ гү. Эдэ бадагуудта ороһон нэгэ хүндэнэ таабарияа хэлээд, таахынь дурадхаһан юм гэдэг.

САЛИМАА

Газаа хүйтэн даа. Манай эндэхи үбэл баабай хүсэндөө оронхой. Тиигэбэшье үбэлэй наранай сийдэгэрхэн элшэ нэмэри газарта амитание үшоол итаалга болоно. Улытэ нютаг. Хашаатай юрын модон гэр. Гэрэйн эбэрэй хушалта доронь метр тухай гү, али бага уташаг хабтагай зохидхоноор хоноожо хадаатай,

ажахын туйлалтануудые харуулдаг выставкэдэ ошохо путевкоор колхозой правлени шамайе шагнаабшэ гү даа, - гэжэ нэмэбэ. Салимаагай харюу хүлээгээд, булта абяагүйнүүд байһабди.

- Аргагүй гээчэ гүб дээ, айдасам хүрэйб. Москва ябажа үзөөгүйбдээ, - гээд (уһан буряад хэлэтэй, сонгоолоор шабадажа байна даа) Салимаа мийэрбэ.

Угы, гансаараа ябахагүйлши, колхозһоо хоёр хүн ошохолта, - гэжэ парторгын ошоһой гэхэн шэнгээр хэлэхэдэнэ:

- Угыб дээ, бээ аргалуулха бол сайн бэлэй, курортдо очохо байгааб. Тиигээдшье эхээ удаан гансаарайнэ орхихо аргагүйбдээ, - гэжэ энэ хаалишан үнэн шалтагаанаа хэлэбэ.

Салимаае харанаб. Борбилоонуудай нуужа, үбэлэй хүйтэндэ хорохоор түхээрхэн мүнөөхи хабтагай толгой сооһоом гаранагүй. Дэлхэйн амитадые хайралдаг үнжэгэн сэдхэлтэйн энэ бүлын хэниин хаб даа гээд хананам. Салимаа дунда зэргын наһанай, шамбай бээтэй, шаб гэмэ шанга, бэрхэ янзын эхэнэр мийэржэ байна. Гарнуудын харанаб. Марятайшаг хүдэр гартай, хургануудын уташаг, юрээдөөл найханууд. Хорин жэлдэ колхозой үнээдые хааж ябаһан гарнууд. Иимэ сагай хугасаада эдышэнэн хаһан хүниинь бага горхойной уһантай адли болоогүй юм гү. 17-20 үнээ даагаад хааж ябаа. Жэлдээ үнээн бүриһөө дунда зэргээр 2000 литр хү (энэһнээ үлүүшье наадаг байгаа) хаагаа гэжэ тоолое. Тиигэбэл нэгэ жэлэй туршада хаһан хүниинь 34-40 мянган килограмм болоно. Иигэхэдэ ямар олон зониие, багашуулые сагаан эдегээр баярлуулан гарнууд бэ гэжэ бодоно.

- Энэ гарнуудни үбдэдэг болообдээ, - гээд сонгоолоор ехэ уран нугалбаритайгаар хэлэхэ юм. Тиигээл юм ааб даа. Хори гаран жэлдэ үдэртөө хоёр (зундаа гурба) дахин хорёод үнээдые шобторол даа. Хаалишанай ажал ганса энэ бэшэ. Илангаяа үбэлэй сагта үнээдээ эдеэлүүл даа. Үбһэ, холоомо үгэхэш, нүхэн сооһоо силос малтахаш, тэрэнээ амһарта соо хэжэ үнээдэй байрада зөөхэш. Бэшэшье ажал барагдаха хэн гү даа. Бүри һая болотор хүнэй гүүртын ехэнхи ажал гараар хэгдэдэг байһан шуу.

Парткомой дарга ондоо тээшээ ошобо. Салимаатай үлэбэди, хөөрэлдэнэбди. Тиигэхээр байтарнай газарһаа хүнэй ороходонь, таһалгаһаан гараабди. Эхэнэ ербэ гэжэ ойлгогдобо. Богоһо ахамсаараа,

тад ондоо, дала гаран наһанда дарагдаагүй, түргэн бушуу хүн гэжэ шэнжэ түхэлөөрөө баталагдана. Энэ хүгшэниие харахадаа, борбилоонуудай игаахаар хадаатай мүнөөхи хабтагайшье гайхахаар бэшэ болобо.

Удангүй басаганин нэгэ сүүмхэ барихан орожо ербэ.

- Энэ эжы сонин хүн дээ, саахар шэхэр (иигэжэ хэлэнэ) ехэ гэгшээр абажархёод, хадагалаад байха дуратайл дээ, - гээд Салимаа яруугаар гаража ошоһоноо тайлбарилба.

Эхэ басаган хоёр иигээд лэ байдаг юм байна. Эхэнэ пенсидэ гаранхай, басаганин хаалишан. Салимаагай хубүүн Хяагтада СПТУ-да нурадаг. Таһалга соонь орфод, Салимаатай хөөрэлдэхөөр байтарнай, эхэнэ - Шамсаниса гэжэ нэрэтэй - унихада газашаа гүйжэ гарашанхай малдаа үбһэ хулһа үгэжэ ябаха юм. Миин байжа гэсэхгүй хүнэй аяг ааша иимэ бшуу.

Гэр бүлынгөө намтар хөөрбэ. Дайнай урда тээхэнэ Татаарай АССР-һээ хэдэн бүлэ ай Улытэ нютаг зөөжэ ерэнэн байгаа. Эндэхи буряад колхоздо орожо түбхинэнэн намтартай. Салимаа юһэтэйхэн басаган ерлэсээ хэн ха. Үшөө гурбан дүүнэртэй. Эдэнэрын бултал буряад нютагтаа түбхинэнхэй. Дүү басаган Магуэя гэдэһын Рабадан Раднаевта хадамда гаранхай, 4 хүүгэдтэй, бүдүүн айлайхи, гэр бүлөөрөө хоһон ажалда ажаллаһан, мүнөөшье үбгэниин Наран-Хушуунда отара хонидтой үбэлжэжэ байна. Николай дүүнь Захаминай аймагта Баян-Голдо гэр бүлэ боложо түбхинэнхэй, трактористаараа ажалладаг. Өөрөө Салимаа багаһаа хүдэлхэн, дайнай жэлүүдтэ хони адуулжа эхилхэн хүм гэбэ. Эндэһээ удангүй хаалида ороод лэ мүнөө болотор хүдэлжэ ябаа байна. Салимаагай хүдэлдэг Энхэ-Талын фермэ аймаг дотороо түрүү зэргэдэ ябадаг - иимэ бүхэриг бэрхэ ажалсадтай холимог яһатадтай "Дружба" колхозой буряад нютагын энэ байгаа бэлэй. Энэ эхэнэрэй эрхим ажалые тэмдэглэһэн шагланууд гэжэ дүүрэн, тэдэнэй дунда Октябриин Революциин орденшье бии.

1971 оной үбэлэй һаари хүйтэндэ энээгүүр ябагдаа бэлэй, тиин эхэ басаган хоёрой сусаршагүй ажал, илангаяа эхын түхэл шарай, ошотоһон тоомгүй янзын нюдэниин мүнөөшье болотор мартагдаагүй. "Найн ябарай" гэжэ үрээлэй үгэ татаар яһанай эхэ намда хэлээд үлөө бэлэй.

Д. ЖУГДУРОВА. (Үргэлжэлэлын хожом гараха).

Хүн ба үе саг

НЭРЭНҮҮДЫНЬ САГААРУУЛАГДАБА

Буряад Республикада ажагууһанаа политическэ шалтагаанаар хашалган, хамалганда ороһон хүнүүдэй хэрэгүүдын 1996 ондо сагааруулагдаа гэбэл:

1. **Колодин Степан Елизарович**, 1885 ондо Зэдын аймагай Тахай нотагта түрэн, Каландаришвилиин нэрэмжэтэ колхозой ажалшан байгаа. РСФСР-эй УК-гай 58-10 статьягай үндэһөөр 10 жэлээр эрхээ хаһагдаа, Мордвагай АССР-эй Явск тосхондо 1942 оной августын 16-да наһа бараһан юм.

2. **Быков Михаил Дмитриевич**, 1974 ондо Баргажанай аймагай Шитхан нотагта түрэн, Хойто-Байгалай аймагай Карлово нотагта ажагуугаа. "Октябрийн 14-нэй" колхоздо тоо бүридхэгшөөр хүдэлһэн байна. УН-гай 58-10 статьягаар 1940 оной сентябрийн 19-дэ 10 жэлээр эрхээ хаһагдаһан юм.

3. **Дондоков Тудул Сотояевич**, 1883 ондо Хягтын аймагай Гүжэртэ хууринда түрэн, тэндэ ажагуугаа. УК-гай 58-1, 58-2, 58-11 статьянуудай ёһоор 1938 оной мартын 1-дэ эрхээ хаһагдаа, 1939 оной февралын 2-то сүлөөлэгдэһэн юм.

4. **Васильев Бадмажап Доржиевич**, 1889 ондо Красночикоиско районой Жиндо нотагта түрэн, Хягтын аймагай Дунгай нотагта ажагуугаа. УК-гай 58-11, 58-1, 58-2 статьянуудай ёһоор 1938 оной февралын 14-дэ эрхээ хаһагдаа, 1939 оной февралын 2-то сүлөөлэгдэһэн юм.

5. **Очилов Данзан Намитович** 1905 ондо Хягтын аймагай Сондогой нотагта түрэн, тэндэ ажагуугаа. УК-гай 58-11, 58-2, 58-1 статьянуудай ёһоор 1938 оной мартын 1-дэ эрхээ хаһагдаа, 1939 оной февралын 2-то сүлөөлэгдэһэн юм.

6. **Очилов Дамба Базарович**, 1885 ондо Хягтын аймагай Дунгай нотагта түрэн, тэндэ ажагуудаг байгаа. УК-гай 58-11, 58-2, 58-1 статьянуудай ёһоор 1938 оной февралын 11-дэ эрхээ хаһагдаа, 1939 оной февралын 28-да сүлөөлэгдэһэн байна.

7. **Банзаров Пурбожап Манидарович**, 1901 ондо Хягтын аймагай Сальхитай нотагта түрэн, 1938 оной мартын 5-да эрхээ хаһагдаа, 1939 оной февралын 28-да сүлөөлэгдэһэн юм.

8. **Очилов Жамьян Намитович** 1910 ондо Хягтын аймагай Сондогой нотагта түрэн, УК-гай 58-11, 58-1, 58-2 статьянуудай ёһоор 1938 оной февралын 5-да эрхээ хаһагдаа, 1939 оной февралын 28-да сүлөөлэгдэһэн юм.

9. **Очилов Цыбикжап Бадмажапович** 1893 ондо Хягтын аймагай Энхэ-Тала нотагта түрэн УК-гай 58-11, 58-1, 58-2 статьянуудай ёһоор 1938 оной февралын 4-дэ эрхээ хаһагдаа, 1939 оной февралын 28-да сүлөөлэгдэһэн юм.

10. **Ловцов Георгий Павлович**, 1875 ондо Захааминай аймагай Цахир нотагта түрэн, УК-гай 58-10 статьягай ёһоор 1930 оной апрелин 28-да 5 жэлээр эрхээ хаһагдаһан юм.

11. **Слепнёв Афанасий Петрович** 1871 оной январин 18-да Бэшүүрэй аймагай Бэшүүр нотагта түрэн, тэрэл аймагай Петропавловка нотагта ажагуугаа. Кагановичой нэрэмжэтэ колхоздо хүдэлһэн байна. УК-гай 58-10 статьягай ёһоор 1937 оной декабрийн 9-дэ 10 жэлээр эрхээ хаһагдаһан юм.

12. **Павлов Агафон Романович**, Бэшүүрэй аймагай Бэшүүр нотагта 1872 оной августын 15-да түрэн, ойн ажахыда хүдэлдэг байгаа. УК-гай 58-10 статьягай ёһоор 1937 оной декабрийн 9-дэ 10 жэлээр эрхээ хаһагдаһан юм.

13. **Аюшнев Аюр**, 1880 ондо Захааминай аймагай Үлэгшэн нотагта түрэн, ойн ажахыда хүдэлөө. УК-гай 58-10 статьягай ёһоор 1930 оной апрелин 28-да үмсын зөөриень хаман абажа 5 жэлээр эрхыень хаһаһан юм.

14. **Ешеев Сойдоп (Ойдоп)** 1872 ондо Сэлэнгын аймагай Аса нотагта түрэн, Загарайн аймагай Ташалан нотагта лама байгаа. УК-гай 58-10 статьягай ёһоор 1937 оной декабрийн 9-дэ 10 жэлээр эрхээ хаһагдаһан юм.

15. **Чернецкий Илья Алексеевич** Верхнеудинскын районой Сахарова нотагта түрэн. УК-гай 58-10 статьягай ёһоор 1933 оной февралын 2-то эрхээ хаһагдаа, 1934 оной майн 4-дэ сүлөөлэгдэһэн юм.

16. **Базаров Цыбик**, 1878 ондо Захааминай аймагай Далахай нотагта түрэн, УК-гай 58-00 статьягай ёһоор 1937 оной декабрийн 9-дэ 10 жэлээр эрхээ хаһагдаһан юм.

17. **Дружинин Парфён Николаевич**, 1876 оной декабрийн 12-то Кабанскын аймагай Худари нотагта түрэн, БМАССР-эй НКВД-гэй Рыбпромдо бригадираар хүдэлһэн байна. УК-гай

58-10 статьягай ёһоор 1940 оной декабрийн 28-да 6 жэлээр эрхээ хаһагдаһан юм.

18. **Гороховский Илларион Егорович**, 1899 ондо Мухар-Шэбэрэй аймагай Бар нотагта түрэн, "Путь Ленина" нэрэмжэтэ колхоздо хүдэлөө. УК-гай 58-8, 17 статьянуудай ёһоор 1937 оной ноябрийн 9-дэ 5 жэлээр эрхээ хаһагдаһан юм.

19. **Халмактанов Арбудай Бутузанович** 1920 ондо Эрхүүгэй областин Качугай районой Нохорик нотагта түрэн. Улаан-Үдэ хотодо ажагуухадаа "Водосвет" гэхэн конторын тоо бүридхэгшөөр хүдэлһэн байна. УК-гай 58-8, 17 статьянуудай ёһоор 1937 оной ноябрийн 9-дэ 5 жэлээр эрхээ хаһагдаһан юм.

20. **Савин Леон Изосимович**, 1870 ондо Тарбагатайн аймагай Баркашево нотагта, Улаан-Үдэ хотодо Подгорно гудамжаар, 43-дахи гэртэ ажагууһан байна. УК-гай 58-8 статьягай ёһоор 1937 оной ноябрийн 2-то 10 жэлээр эрхээ хаһагдаһан юм.

21. **Савина Наталья Дмитриевна**, 1896 ондо Мухар-Шэбэрэй аймагай Бар нотагта түрэн, Улаан-Үдэдэ ажагуудаг байгаа. УК-гай 58-8 статьягай ёһоор 1937 оной ноябрийн 9-дэ 10 жэлээр эрхээ хаһагдаһан юм.

22. **Павлов Тимофей Яковлевич**, 1877 ондо Верхнеудинск районой Мухар-Тала нотагта түрэн, тэндэ ажагуудаг байгаа, УК-гай 58-10 статьягай ёһоор 1930 оной мартын 30-да 5 жэлээр эрхээ хаһагдаһан юм.

23. **Матвеев Сергей Андреевич**, 1864 ондо Верхнеудинск районой Мухар-Тала нотагта түрэн, УК-гай 58-10 статьягай ёһоор 1930 оной мартын 30-да Турухаанай хизаарта сүлээгдэ эльгээгдэһэн юм.

24. **Молоков Александр Иванович**, 1877 ондо Баргажанай аймагай Шапенькова хууринда түрэн. Баргажанда ажагуудаг байгаа. УК-гай 58-11 статьягай ёһоор 1930 оной мартын 30-да 5 жэлээр эрхээ хаһагдаһан юм.

25. **Жапов Даши**, 1884 ондо Сэлэнгын аймагай Ацай нотагта түрэн, габжа-лама байгаад нүүдэнь "Улаан-Наран" колхоздо хүдэлөө, гэр бүлэгүй, УК-гай 58-10 статьягай ёһоор 1940 оной сентябрийн 29-дэ 8 жэлээр эрхээ хаһагдаһан юм.

26. **Козлов Фёдор Абрамович**, 1871 ондо Зэдын аймагай Нарин нотагта түрэн, УК-гай 58-10 статьягай ёһоор 1940 оной февралын 23-да 5 жэлээр эрхээ хаһагдаһан юм.

27. **Сихманов Ленхобо Ухинович**, 1928 ондо Хурамхаанай аймагта түрэн, УК-гай 58-10 статьягай ёһоор 1945 оной майн 5-да 7 жэлээр эрхээ хаһагдаһан юм. 1947 оной июлин 4-дэ Хабаровска хизаарай түрмэдэ наһа бараһан.

28. **Цыренов Шулуи Цыремпилович**, 1900 ондо Яруунын аймагай Тэлэмбэ нотагта түрэн, "Коминтерн" гэжэ колхозой КТФ-ые даагшаар хүдэлөө. УК-гай 58-10 статьягай ёһоор 1945 оной майн 10-да 7 жэлээр эрхээ хаһагдаа, МВД-гэй Сиблагта 1947 оной мартын 17-до наһа бараа.

29. **Кришталь Казимир Францевич**, 1910 ондо Волынска областин Луцк хотодо түрэн, УК-гай 58-14 статьягай ёһоор 1944 оной июлин 24-дэ 10 жэлээр эрхээ хаһагдаһан юм.

30. **Дымчев Цырен-Доржи** 1882 ондо Захааминай аймагай Санага нотагта түрэн, гэр бүлэгүй. УК-гай 58-10 статьягай ёһоор 1937 оной февралын 9-дэ 10 жэлээр эрхээ хаһагдаһан юм.

31. **Шимытов Содном**, 1886 оной июлин 10-да Хорин аймагай Хайла нотагта түрэн, Анагай дасанай гэбшэ-лама байһанаа болёод, Загарайн аймагай Үнэгэтэй нотагта ажагууһан юм. УК-гай 58-10 статьягай ёһоор 1937 оной декабрийн 9-дэ 10 жэлээр эрхээ хаһагдаһан юм.

32. **Фролов Кузьма Семёнович**, 1885 ондо Захааминай аймагай Михайловка нотагта түрэн, УК-гай 58-10 статьягай ёһоор 1937 оной декабрийн 6-да 10 жэлээр эрхээ хаһагдаһан юм.

33. **Цыденова Дулма (нүгөө нэрэн Гынсекова Дулма Цыдыповна)** 1887 оной сентябрийн 2-то Захааминай аймагай Хуртага нотагта түрэн, Молотовой нэрэмжэтэ колхоздо хүдэлөө. УК-гай 58-10 статьягай ёһоор 1937 оной декабрийн 6-да 10 жэлээр эрхээ хаһагдаһан юм.

34. **Рымарев Михаил Максимович**, 1865 ондо Тарбагатайн аймагай Ехэ-Куналей нотагта түрэн, Кировэй нэрэмжэтэ колхоздо хүдэлһэн байна. УК-гай 58-10 статьягай ёһоор 1937 оной декабрийн 4-дэ 10 жэлээр эрхээ хаһагдаһан юм.

И. ГРИШИН,
Юстициин ахамад советник,
таһагай начальник.

РЕДАКЦИИН АРХИВҺАА: Түрэл хотын һайндэрэй үедэ концерт наадан.

Ц.ЦЫРЕНЖАПОВАЙ фото

"Красная звезда" газетэһээ

ГЕНЕРАЛАА ҮДЭШЭБЭ

Забайкалиин сэрэгэй округой командалагша ябаһан генерал-полковник Валерий Третьяков ороной Генеральна штабай сэрэгэй академин начальнигаар томилогдож округойнгоо сэрэгшэдэй хахасаба. Эсэгэ ороноо хамгаалһан Агууехэ дайнай, Зэбсэгтэ хүсэнүүдэй ветеранууд генераль баяр ёһололой оршон байдалда үдэшэбэ.

Шэтэ хотын дайнай жэлнүүдтэ наһа бараһан фронтовикуудай дайшалхы болон ажалай алдар солхы хүшөөгэй дэргэдэ болоһон үдэшэлгын уулзалга дээрэ дайнай ажалай ветеранууд үгэ хэлэжэ, шэнэ ажалдаа амжалтаһан ябахыень хүсэбэ.

Дайнай жэлнүүдтэ лётчик ябаһан, олон орден медальнуудтай, Шэтэ хотын хүндэтэ эрхэтэн Мария Георгиевна Гетелло генерал-полковник Третьяковто ханды үгэ хэлэхэдэ, иигэжэ юрөөбэ. "Шэтэ хотодо нээгдэһэн авиационно лицей дүүргэһэн зарим хүбүүднай ерээдүйнэ Танай хүтэлбэрилхэ генеральна штабай академидэ хуралсахань болтогой".

Хуурай газарай сэрэгүүдэ командалагша, армин генерал Владислав Семёнов Шэтэ ерэжэ, округой шэжэ хүтэлбэрилэгшөөр генерал-лейтенант Николай Кормильцевые томилбо. Тэрэ урдань округой командир нэгэдэхи орлогшоор хүдэлдэг байгаа.

АВТОМОБИЛИН ОРОНДО МОРИН

Самарай областин Новомарсуркино тосхондо ажагуу Шамсутдин Идигаровта хүлээгдээгүй бэлэг барюулагдаба. Ушарһан хэлэхэдэ, Эсэгэ ороноо хамгаалһан дайнай инвалид "Ока" машина абаха ханаатай ээлжэндэ байһан юм. Тиэхэдэнь лэ ветеран иигэжэ хандаа ха: "Машина абаха гүт, али мори гүт?" гэхэдэнь наһатай наһатай үбгэжөөл мори абаха дуратай байһанаа мэдүүлэ Морининь "Ока" машинаа дутуугүй, 20 миллион сэнтэй юм. Тиэхэдэ мориной эзэнэй тэргэнь табан, морининь арбан жолоодо хэлгэгдэхээр хараалагдана.

Сагай уларил

АЛТАН НАМАРАЙ ОЛЬБОН

Юугээшье мэдэнгүй байтарнай алтан намарнай хүрээ эрбэ. Бултанай мэдэнээр, холын хойто зүгэй аймагууд хюруу унаһаар, хада хабсагайнуудта саһан ороһоор арба хоног үнгэрөө гэһэнэ. Харин нүүлэй үедэ республикын бусад нотагуудта намарай охин үзэгдэжэ, ургамалуудта хадаг захалба. Иимэл ха юм даа, сагаймнай табисуур.

Сентябрь һарын долоон хоногой туршада абаһаар дулаан уларилтай байгаа. Энэмнай Монголой Республикын зүүн-урда захаһаа ерэнэн дулаан агаар болоно. Тийшэ Бэшүүрэй, Хягтын, Зэдын болон бусад аймагуудта 24-25, түбэй нотагуудта 13-17, хойто аймагуудта 5-7 градус дулаан болоһон байгаа.

Һаянай Ураал болон Баруун Сибирьһээ һэриуэн уларил агаар ерэжэ, газаамнай гэгтэ хүйтэржэ захалба. Тийшэ лэ хойто нотагуудта хура бороо, нойтон саһан ороһон байгаа. Мүн иимэшье үдэрнүүд республикын бусад аймагуудта Улаан-Үдэ хотодо үзэгдөө бшуу.

Ц. ЖАЛСАНОВА, Улаан-Үдын гидрометобсерватори

таһагыё даһан

Номой таг

“УУЛЗАЛГА”

Иимэ нэрэтэйгээр поэт Владимир Анищенко шүлэгүүдэйнгээ шэнэ ном түрэл Хурамхаанай аймагай типографида барлуулжа гаргаба. “Качели” гэхэн тэрэнэй шүлэгүүдэй түрүүшын ном арба гаран жэлэй саада тээ хэблэгдэе бэлэй. Тэрэн үхибүүдтэ зориулагдаһан байгаа.

Владимир Степанович Анищенко үшөө багшанарай дээдэ хургуулида хуража ябахандаа, түрүүшынгээ шүлэгүүдые бэшжэ, “Баргузинская правда”, “Молодёжь Бурятии”, “Правда Бурятии” газетэнүүдтэ, “Байгал” журналда толилуулжа эхилээ юм.

Хорин табан жэлэй саада тээ багшын мэргэжэлтэй хүбүүн Владимир Анищенко түрэл аймагайнгаа Майскын дунда хургуулида ород хэлэнэй болон литературын багшаар хүдэлхээ ерээ бэлэй.

Тэрэл үедэнь шэнээр эмхидхэгдэһэн Хурамхаанай аймаг сентябрь нарын эсэс багаар өөрын газеттэй боложо эхилбэ. Тэрэнэй түрүүшын дугаар сентябриин 29-дэ хэблэгдэн гараа бэлэй.

хуралсалай шэнэ жэлэй эхилээд байхада, редакциин дэргэдэ эхилэн бэшэгшэдэй нэгэдэл байгуулагдаһан байгаа. Залуу багша Владимир Анищенко тэрэнэй эгээл эдэбхитэй гэшүүн болоо нэн. Бэшэһэн шүлэгүүдынь удаа дараалан газетын уран зохёолой хуудаһандаа толилогдожо захалаа хааб даа. Тэдэнь гол түлэб үхибүүдтэ зориулагдаһанхай агша нэн. “Огни Курумкана” газетэдэ анха түрүүн барлагдаһан залуу поэт В. Анищенкын тэдэ шүлэгүүдынь “Качели” гэжэ номойн олонхи хуудаһадые эзэлээ бэлэй.

Шүлэгүүд болон расказуудые, хамта ажалладаг багшанар, үетэн нүхэд тухайгаа хани халунаар зохёонон зураглалнуудые ходо ходо бэшжэ, газетэдэ толилуулдаг нэн. Владимир Анищенко багшынгаань мэргэжэлые дээшэлүүлхэ хэрэгтэ тусгаар анхарал хандуулдаг байһан. Тэрэниень зүбөөр ойлгоһон аймагай гэгээрэлэй талагые даагша З. Б. Сажинов хургуулин директор болон суг хүдэлдэг багшанартай хөөрөлдэжэ, Анищенкые тус хургуулин директорэй хуралсалай талаар орлогшо болгон томилһон юм.

Хэдэн жэлэй үнгэрөөд байхада, поэдэй түрэнэн, гараһан тоонто Могойто тосхондо дунда хургуули нээгдэбэ. Багшын ажалай дүй дүршэлтэй боложо ябаһан В. С. Анищенко энэ хургуулин директорээр томилогдоһон байгаа. Мүнөө Могойтын хургуули аймагай түрүү хургуулинуудай нэгэн болонхой.

Һүүлэй жэлүүдэй хугасаа соо багша, поэт Владимир Анищенкын бэшэһэн шүлэгүүд, баснинууд, шог ёгто дүрбэн жүртэй бадагууд бүри гүнзэгы удхатай, уян цугархай маягтай, ушлагшадтай сэдхэл бодолой хүбшэргэй дайрамаар болоо гэхэдэ алдуугүй.

Хоёр жэлэй саада тээ алтанхан намарай ариухан хаһаар “Огни Курумкана” газетэ анхан эмхидхэгдэһээр 50 жэлэйнгээ ойн баярые тэмдэглээ нэн. Тиихэдэл редакциин дэргэдэхи “Боолон-Түмэр” нэгэдэлэй уран зохёолшодой гэшүүд, мүн иимэ нэрэтэйгээр шүлэгүүд болон расказуудай хамтын суглуулбари болгожо, нэгэ ном нотагайнгаа типографида барлуулаа бэлэй.

Аймагай газетын ойн баярта зориулагдаһан конференци дээрэ поэт Владимир Анищенко шүлэгүүдэй шэнэ ном бэлдэжэ байһан тухайгаа дуулгажа, зохёолнуудайнгаа нэгэ заримыень ушлагшадтай анхаралда табиа нэн.

Конференциин хүдэлмэридэ хабаадалсаһан Максим Горькийн нэрэмжэтэ Россин гүрэнэй шангай лауреат Николай Дамдинов багшаар ажалладаг Владимир Анищенкын шүлэгүүдтэ үндэр сэгнэлтэ үгөөд, тусгаар ном болгон бэлдэхыень дурадхаһан юм.

Тиин энэ жэлэй июль нарада, нотагайнгаа типографида Владимир Анищенко “Встреча” (Уулзалга) гэхэн шүлэгүүдэйнгээ шэнэ ном хэблүүлжэ, ушлагшадтаа бэлэглэбэ гэхшэл даа.

“Уулзалга” соо оруулагдаһан шүлэгүүд, баснинууд, шог ёгто дүрбэн жүртэй богони бадагуудынь ушлагшадтайгаа уулзажа, холынгоо харгыда хэшэгтэй талаантай ябаг лэ гээд хүсэжэ дуран хүрэнэл даа.

Геннадий БАДМАЕВ,

“Боолон-Түмэр” нэгэдэлэй хүтэлбэрилэгшэ, Буряад Республикын соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ.

Үнгэтэ юртэмсын нюусанууд

ХҮН ТҮРЭЛТЭНЭЙ түүхэдэ хэдэн мянган жэлүүдэй хугасаа соо эрхим бэлигтэй, дээдын ехэ эрдэмтэдэй аша туһаар үнгэтэ юртэмсын олон тоото нюусанууд элирүүлэгдэжэ, үрэ дүн ехэтэйгээр тэрэ урагшаа хүгжэһэн гээшэ. Хүн зондоо мэдэгдээгүй али олон асуудалнуудта эдэ эрдэмтэд харюусажа, айхабтар ехэ амжалтануудые туйлаһаншье, мүнөөшье туйлажа ябанад ха юм. Тиигээ яагашые наа, үшөө олон ондоо, орёо, хатуу, эрдэм ухаанда мүнөө хүртээр хүсэд тайлабаринь эли бэшэ, тодоруулагдаагүй байһан юумэнүүд олон ха юм даа.

Мохоо хутагата моотогон харгана угай үри һадаһан болохо, алтан дэлхэй дээрэ үндэр наһа наһалһан Дэлгэрэй Дамдинай Дарижап абынгаа үни сагта хөөрөһэн үзэхсэлэнтэ юртэмсын нэгэ һонин ушар тухай бэшэхэ һанаан одоол мүнөө хүрэгжэ ерэбэ гээшэ ха.

Юундэб гэхэдэ, тон лэ һаяханай саг хүртээр иимэ юумэнүүд тухай бэшэхэһэ байтагай, дүгынгөө нүхэдтэшье хэлэжэ болохогүй үе саг байһан гээшэ. Аба, эжынэрнай тон ехээр нарилдаг, хүбүүд, басагадаа хайрлажа, гэмэ зэмэдэ оруулжа болохоһоо түбгэшөөдөг байгаа гэжэ ханахаар. Тимэһээ олон ондоо һонирхолтой юумэнүүдые мэдэһэн, дуулаһан, өөһэдөө хараһан, ушарһаншье наа, зон эдэ бүгдээ тана дараад, нюугада ябадаг байгаа байһа. Бага үхибүүд хадаа найдабарин багатай зон ха юм даа. Тиигэһыньгүй аргагүй хатуу, аймшгатай саг байгаа.

Хойто Хори, Ага нотагуудта ажаһуудаг хүн зон эдэб янзын байгааһын танигдаагүй, мэдэгдээгүй ушарнуудтай дайралдадаг, мүнөөшье хаа-яхан дайралдадаг байна.

Хүнэй ажабайдалда, энхэ элүүрэй талада хүниие тойроод байһан байгааһи тон ехэ нүлөө үзүүлдэг гэжэ мэдэхэ шухала гэхэн ойлгосо аба, эжынэрнай өөрынхээрээ бидэндээ ойлгуулдаг байһан гээшэ.

Тиимэһээ алтан дэлхэйдээ, тойроод байһан байгааһидаа нарин нягтаар хандаха, ханигаалха, бузарлахагүй, хайша хэрэгээр модо отолхогүй гэхэһээ эхилээд, яһалал өөһэдынгөө шадалаар экологиин ажал бараг ябуулдаг байгаа.

Һүдэнтынгөө хургуулида хуража ябаха сагтаа, амаралтада Хялынгаа хүүтэр гэртээ ошоходоо, Хүхэ Сээлэй дабаа дабажа ошодог байгаабди. Дабаанай оройн табисын юумэ, модо хухалжа, шулуу байраһаань хүдэлгэжэ болохогүй, дабаанай оройдо хүрэгжэ ерэхэдээ, аалидажа тогтохо ёһотой, ото-һэтэ гүйдэжэ дабаа дабадаггүй юм гэхэ мэтэ олон лэ хатуу шанга заабаринуудые багашуудда зааха. Хүхэ Сээлэйн дабаанай ара руу буухандаа, одоол унажа, бодожо ябаад лэ гүйдэгшэ бэлэйбди даа. Хүүтэртэ ажаллажа ябаһан эхэ, эсэгэнэр магнадайнгаа ерэхэдэ, баярлаал нэн бээ. Гэртээ нэгэ хоноод, эжынгээ табихан амтатай хоол эдижэ садаад, гутал хубсаһааа заһуулаад, үглөөдэрын хүүтэрэй хургуулин хүүгэдые ээлжээр гэртэхинийн түб хүргэжэ үгэдэг заншалтай байгаа. Гэрһээ бидэнэр юу-хээ абажа ошодог байгаабди.

Үни саг болоо, аяар жараад жэл боложо байна ха. Үшөө үбэлжөөһнөө, Хялынгаа хүүтэрһээ зуһаландаа зөөжэ,

Үлзытэ нотагаа ерээдүй байһан саг нэн. Хүүтэрэй үхибүүд Хялынгаа голой саада бөөдэ гаража, Мантагар гэжэ нэрэтэй хадынгаа баруун урда суглараад, голой улаан бургааһа хухалжа обоолоод, балаган гэр хэжэ наададаг нэн хабди. Эндэ бүхы наһандаа марташагүй ехэ хургаал абаа һэмди. Сэндэмэ абгай, Бата-Жаргал, Дулмажаб, намайе - булгыемнай суглуулаад, хүгшэн эжынгээ яб байса хэлэһыень би мүнөө тон элеэр, мэнэ һаяхан хэлэһэн мэтээр һананаб. Юун гэжэ хэлэб гэхэдэ: “Таанад муу үйлэ хэдэг байнат. Ямар олон модо, мүшэр, бургааһа хухалаа, гэмтээгээ гээшэбта. Энэтнай хүндэ хэрэгтэй болохогүй ха юм. Ургажа байхадаа, үшөө олон боложо байхал. Ургажа байһан ямаршые модо хухалхын урда,

байхада, ташуур, бургааһан тэргэ дээрэ байхагүй. Саг ошожол байна. Тэдэ хоёр шоно харгы дээрэ мурьень хаагаад, зогсоһоор зандаа. Хэзээшье эндэһээ амиды мэндэ гарахаяа болёобди гэжэ һанаһан абада хамаагүй боложо, дороо дэбдижэ ябаһан шэрдэгээ аалихан абаад, тэргэһээ буугаа ха. Шононууд тэдэ хоёрые харажал һууна. Юрэдөөл саашаа ошохо янзагүй хэбэртэй. Аба шэрдэгээ харгын захада, хүхэ ногоон дээрэ гаргаад, һэжэржэ эхилээ нэн ха. Бүхы мэдэхэ маани мэгзэмээ уншаба. “Хэды шэнээн һэжэрээ хүмбиб, хүсэд һайн мэдэнгүйб. Гэнтэ харан гэхэдэмни, эмэ шононь саашаа боложо ябаа,” гэжэ аба хөөрөгшэ нэн. Тиихэдэнь бүри түргэн шэрдэгээ һэжэржэ эхилээ

ҮНИ БОЛОҢОН УШАР ДАА...

энэ газарай ой модоной эзэндэ хандажа, зүбшөөл абадаг юм. Отоһон, гэмтээһэн модоной түлөө үгэлиг үгэдэг ёһотой. Будаа, орооһо тарга үргэжэ байхадаа: “Эдэндэлади жэлһээ жэлдэ олон боложо ябыт! Хожом, хойно ерэхэдэмнай үшөө олон болоод байгаарайгы!” - гэдэг ёһо бии. Зунай дулаахан, гоё сагта зуһаландаа байхадаа, элдэб янзын сээсэгүүдые ехээр түүжэ, тэрэгээрээ шэмэг, зүүдхэнүүдые хээбди гэжэ наадаха сагууд баһал болоо нэн бээ. “Иимэ ехээр юундэ түүнэбта?! Хойто жэл, хожом хойшоо эндэмнай эдэ гоё сээсүүд ургахаяа болишохо. Тиихэдэнь бидэ яагаад бурханаа, гал гуламтаяа, бууса, хото хорёогоо ариудхадаг байха болонобиди,” - гэхэн һайн һайхан хургаал заабари, захянуудые абадаг байгаабди даа. Эдэ захянуудые һанажа ябадагби.

Үни, аяар гушаад гаран онуудай үээр болоһон ушар гэлсэдэг. Шэтын областин Агын автономито тойрогой һүдэнтэ нотагта һаяхан тогтоһон ТОЗ-ууд һайн дураараа ниилэжэ, колхоз боложо байһан саг байгаа. Минии залуу аба, Дамдинай Дарижап колхоздоо үхэрэй бригадын ударидагша тушаалтай ябаа. Шэнэ тогтоһон, ажалаа эмхидхэжэ байһан колхозой хэрэгээр ходоог тэргэтэй Долсон абгайн хүбүүн болохо Долсонов Будажап ахайтай Агаһаа доошоо хэрэгээ бүтээһэнүүд, урма баяртай нотагаа, Үлзытэеэ бусажа ябаа ха. Зунай саг байжа, дулаан тэнигэр, тиигээдшые морин һайн, тэргэ хүнгэн. Абамнай жолоошон ябаа гэлсэдэг. Тиихэдэ Будажап Долсонов гээшэ багахан хүбүүн ябаа.

“Ямар бэ даа ушарһаа табисатай, обоотой хоёр хүндые - Хонин Хушууе үнгэршэһэн байгаабди. Юумэ үргөөгүй, тогтоошьегүй ябажа байһанаа гэгтэл мэдэжэрхёо һэмди,” - гэжэ аба хэлэдэг нэн.

Хонин Хушуунынь үнгэрбэ ха. Хаанаһаашыеб бү мэдэе, Удангын харгын хоёр талаһаа эрэ эмэ хоёр томо шоно бии боложо, харгынь хаан зогсоһобо ха. Аба Долсонов Будажап хоёршые баһал ехээр айгаа нэн бээ. Мориной һайн

һэн ха. Тиигэһээр байтарнь томо эрэшоно дурата дурагүй, саашаа холодоһон байба. Ами орожо, ан-бун боложо, хөөрөлдэжэ эхилээ нэн ха. Будажап Долсоновһоо ехээр айгаа гүш гэжэ абын хурахада, тэрэнь урдаһаань: “Тон ехээр айгаагүйб. Үмдэһынгөө халаһан сооһоо бишыхан донгорогоо гаргаад, багшаг, эмэ шоньень диилэжэ болохоб гэжэ һанаад һуугаа һэмби,” - гэбэ ха. Хүүгэдэ хадаа хүүгэдэ.

Дасан ошожо, үзүүлхэдэмнай, иигэжэ айладхаа нэн гэдэг: “Хонин Хушуунай эзэдтэй уулзаһан байхат. Орон дэлхэйн эзэдтэ үгэлиг үгэдэг байһан туладаа амиды мэндэ гараа гээшэ аабзат”.

Мүнөөшье болотор һүдэнтэ нотагтай наһатай боложо ябаһан үбгэдэ, хүгшээ энэ ушар тухай хөөрөлдэг байха. Хоёр шоньё долоон шоно болгоодшые хэлсэдэг байжа болохо. Үнэн дээрээ хоёр лэ ябаһан юм.

Тэрэ саһаа эхилээд, үндэр наһатай болотороо аба, эжымнай орон дэлхэйдээ, хада уулынгаа эзэдтэ үргэжэ, мүргэжэ ябаха ёһотой гэжэ хооло һануулжа ябадаг нэн: “Хэрбээе үргэжэ юумэнэй үгы байгаа һаань, морин эрдэһингээ дэлһэнһээ абажа үргэхэ хэрэгтэй. һүни, орой болоһон байгаа һаань, үдэр болоһон хойно үгэлиг хүсөөхөб,” - гээд хэлэхэ ёһотой гэдэг нэн. Үглөөдэрын тэрэ хэлэгшээ мартангүйгөөр заабол хүсэдүүлхэ хэрэгтэй. Аба, эжынгээ нангин энэ хургаал дүүргэхэ гэжэ оролдожо ябадагби.

Эхэ, эсэгынгээ сэсэн мэргэн, гүн гүнзэгы удхатай захяа заабари, хургаал гээшэ ургажа ябаа залуу үетэндэ аша туһатай байха гэжэ үнэн түрэнһөө найданаб. Гансал би бэрхэб, өөрынгөө сэсэн мэргээр, шуран ябадалаараа энэ алтан дэлхэй дээрэ ябанаб гэжэ бодохо буруу. Орон дэлхэйн аша туһаар, обоо уулынгаа үргэмжэ тэдхэмжээр, ашата аба, энхэрэгшэ эжын буянгаар амар мэндэ, энхэ элүүр, эбтэй зетэй эхэ һайхан нотагтаа ажаһуужа, ажаמידаржа ябанабди гэжэ бодоод ябаха хэрэгтэй.

Дулма ДАРИЖАПОВА, педагогикын эрдэмэй кандидат, доцент.

СПОРТ

СПОРТ

СПОРТ

Футбол

ЭДИРШҮҮЛЭЙМНАЙ АМЖАЛТА

Эдиршүүлэй дунда "Архан бүмбэгэ-96" гэхэн зонин мүрысөөндэ "Сэлэнгэ-Мотом" клубай команда шалгаржа ербэ гэжэ мэдээсээ нэмди. Эдэнэр Бүхэроссин түгэсхэлэй нааданда хабаадаха эрхэдэ хүртөө нэн. Энэ нааданиинь Псков хотодо үнгэргэгдэбэ.

- Түгэсхэлэй нааданда өөһэд өөһэдүнгөө зоно соо шалгархан 12 командын футболистнууд эндэ суглараа нэмди. Эдэнэр Псков хотын хоёр стадион дээрэ хубаараад "А", "Б" гэхэн бүлэгтэ наадахан юм. Манай эдир футболистнууд "Б" бүлэгтэ оруулагдажа, "Локомотивай" стадион дээрэ табан командатай наадаха болоһон байгаади, гэжэ командын тренер Г. Б-Ж. Барбаев хөөрэнэ.

Алас-Дурна зүгэй чемпион болоһон хүбүүднэй эндэ шадбаритай футболистнууд боложо ябаһанаа харуулжа шадаба. Эдэнэр Москвагай "Метеорье" 3:0, Баланово, Рассказово хотонуудай "Прометей", "Текстильщик" командануудые 3:1, 2:0 тоотойгоор шүүһэн, тус хотын "Стрела" командатай 1:1 тоотойгоор тэнсэжэ шадаа юм. Тиин дүн хамтын 10 очкотой боложо, бүлэг соогоо түрүү луури эзэлһэн байгаа. Тиигэжэ бүлэг бүхэнһөө түрүүшын хоёр луурида гараһан командануудай дунда түгэсхэлэй наадан үнгэргэгдэһэн байна. Эндэ

"Сэлэнгын" футболистнууд нэгэдэхи бүлэгтэ хоёрдохи луури эзэлһэн Владикавказай "Автодорто" 5:0 тоотойгоор дилдэхэ баатай болоо. Тиигэшье наа, 12 командын дундаһаа дүрбэдэхи луури эзэлжэ ерэнһинийн найшаалтай. Командын гэшүүдэй дунда шадмар бэрхэ, солбон хурдан хүбүүдэй бии байһан дээрһээ манай эдир футболистнууд нимэ ехэ амжалтатай ябажа ербэ х юм. Тэдэнэрые нэрлэбэл: добтологшо Валерий Лиханов дүрбэн бүмбэгэ сохижо оруулһан байба. Тиихэдэ Саша Бурмакин, Володя Золотарев хоёр 3, Зориг Будаев хоёр бүмбэгэ сохижо оруулһан байна.

1995 ондо 49-дэхи хургуулин бааза дээрэ байгуулагдаһан эдир футболистнуудай шадмар бэрхэ хүтэлбэрилэгшэ, тренер, Буряад Республикын спортивно-техническэ комиссийн гэшүүн Гончик Бадмацыренович эбтэй эетэй нэгэ бүлэг байгуулжа шадаа гээд тэмдэглэлтэй. Тренер Барбаев Улаан-Үдэ хотын бусад хургуулинуудаар ябажа, хэдэн бэрхэ хүбүүдые суглуулһан байха юм. Эдэнэрын хэд бэ гэхэдэ, 65-дахи хургуулиһаа Дима Астраханцев, 19-дэхиһөө Володя Золотарев, 35-дахи хургуулин Юра Кульбонский, 43-56-дахи хургуулинуудһаа Саша Парфилюев, Валерий Лиханов, нүгөөдүүлһын 49-дэхи хургуулин хурагшад болоно.

Богонёор хэлэхэдэ, эдир футболистнуудай мнай түрүүшын амжалта имэл даа. Зоно болон бүхэроссин нааданда амжалтатай ябажа ерэнэн хүбүүдээ республикын футболь федераци, "Мотом" гэжэ авто-түбэй хүтэлбэрилэгшэд урмашуулжа, республикын 25 жэлэй ойн нэрэмжэтэ стадион дээрэ ехэ баяр омогорхол түрүүлэ нэн. Жэшээнь, "Мотомой" генеральна директор М. Тушемилов эдир футболистнуудтаа сарбуугай часуудые, конфетэтэйгээр барюулжа стадиондо суглааргашадаа баясуулаа бэлэй. Мүн "Тамат" гэжэ фирмын хүтэлбэрилэгшэ М. Салимовай гарһаа Астраханьһаа асарһан арбузуудые, 50-яад мянган түхэригтэйгөөр хүбүүднэй абажа, урма баяраар халыа х юм. Тиихэдэ "Сэлэнгэ" командын хүтэлбэрилэгшэд эдэнэртэе спортивна хүүртиг, футболь бүмбэгэ үгэжэ ёһолоо нэн.

- Манай республикын эдир футболистнууд Итали ошожо, уласхоорондын мүрысөө үйгэргэхэ юм. Нааданда хабаадаха урилга ерэнхэй. Мүнөө тиийшэ ошохын тула харгын мүнгэ зөөри бэдэржэ эхилэнхэйбди, - гэжэ тренер Барбаев тобшолоо бэлэй.

Б. ЦЫРЕМПИЛОВ.

ШАТАРАЙ ҺОНИН

Буряад Республикын уласхоорондын түрүүшын мастер Тимур Иванов Чехидэ үнгэргэгдэһэн уласхоорондын нааданай удаа Польшодо болоһон хоёр уулзалгада хабаадаба.

Кашолин хотодо эмхидхэгдэһэн энэ нааданда уласхоорондын классай 15 гроссмейстер, 16 мастер тэрэ тоодо 48-һаа дээшэ мастернууд, мастера кандидатууд хабаадаһан байгаа. Ниютагаймнай хүбүүн эндэ абажа боломоор 10-һаа, 6,5 очкотой боложо, 12-һоо 20 хүртээр лууринуудай нэгые эзэлжэ, шанда хүртэһэн байна. Түрүүшын хоёр лууриие Украинын, Россин гроссмейстернүүд В.Маланюк В. Щербаков хоёр эзэлээ.

Нүгөөдэ - Паляница-Здруй хотодо

үнгэргэгдэһэн нааданда, 120 шатаршад дундаһаа 13-дахи луурида гараһан Тимур мүн лэ шанда хүртэһэн байна. Тэрэ абажа боломоор 11-һээ 7,5 очкотой болоһон байгаа.

Байгша оной сентябриин 16-һаа Улаан-Үдын "Огонёк" гэжэ шатарай клубай шанда хүртэхын түлөө нэмэл мүрысөөн үнгэргэгдэхөөр хараалагдаба. Мүрысөөндө шатарай нааданда дуратайшуулаа гадна, манай республикын мэдээжэ шатаршад - мастера 12 кандидат хабаадалсаха юм.

Т. ЛАМБАЕВ.

"ВИКТОРИЯ" - "СЭЛЭНГЭ" - 5:0

"Сэлэнгэмнай" "гэртэхи" команда гэхэн ара нэрээ гэршэлэн, Назаровай "Виктория" команда айлшалжа ошоод, талмайн эзэдтэ 0:5 гэхэн тоотойгоор шүүгдэшоо. Нэгэдэхи дүхэригтэ гэртэ "Викторитай" уулзахадаа, "Сэлэнгэ" 4:1 тоотойгоор шүүһэн байна. Магад Назаровай футболистнууд тэрэ шүүгдэһэн наадая һанажа, үһөөгоо абахаа оролдоо. Тиихэдэ энэ командын

добтологшо А. Богатырев тон ехэ оролдосо гаргаа гэхэдэ, тон зүб болохо. Улаан-Үдэдэ шүүгдэһэн ушар тэрэнэй нэрэ хүндые ехээр дайраа ёһотой. Юуб гэхэдэ, Богатырев добтолог хэхэдэ, манай хамгаалагшадые "толгойгоо эрлетэрьн" мэхэлжэ, ворота руу тэрэнэй хэдэн удаа үдхэлхэдэнь, манай ворота хамгаалагша 4 дахин бүмбэгэ өөрынгоо ворота сооһоо гаргаа баатай болоо.

Нүхэрэйнгөө гоё наада харуулһанда урмашан С. Агеев тэрэнээ дэмжэн, үшөө нэгэ гол "Сэлэнгэдэ" оруулжа, "Викториин" гол добтологшо гэхэн нэрээ үшөө дахин гэршэлээ. Тиигэбэшье "Викториин" һайн наада харуулһанда ёһотой магтаад, "Сэлэнгэмнай" удаадахи наадануудта харагшадайнгаа урда оорыгөө сагааруулха гэжэ найданабди.

А. ПЕРГЕНОВ.

ПОТЕХИН Виктор Филиппович

Буряад Республикын Арадай Хуралай хэрэгүүдэ эрхилэгшэ Виктор Филиппович Потехин ойро зуура хүндөөр үбшэлһэнэй һүүлээр 1996 оной сентябриин 13-да һаһанһаа нүгшэбэ.

Уужам сэдхэлтэй хүн, шадмар эмхидхэлшэ, дүршэлтэй хүтэлбэрилэгшэ һаһа бараба.

В. Ф. Потехин Шэтын областин Шэтын районой Прийск Целик лууринда 1936 оной декабриин 18-да түрөө юм.

1960 ондо Буряадай гүрэнэй Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай институт дүүргэһэнэй һүүлээр Виктор Филиппович хүдөөгэй юрын багшаһаа арадай депутатуудай Улаан-Үдын городской Советэй гүйсэдкомой, арадай эрдэм нуралсалай таһагтай хүтэлбэрилэгшэ, Буряад Республикын Правительствын гэшүүн Министрнүүдэй Советэй Хэрэгүүдэе эрхилэгшэ, Буряад Республикын Арадай Хуралай Хэрэгүүдэе эрхилэгшэ хүртээр зам гаталаа нэн.

1960 онһоо 1963 он хүртээр Буряадай АССР-эй Кабанскын районой Большая лууринда найман жэлэй хургуулин багшаар, завучаар, директорээр хүдэлөө. 1963 оной сентябрь соо В. Ф. Потехин Улаан-Үдэ зөөжэ ерээ. Түрүүн 39-дэхи найман жэлэй хургуулин директорээр хүдэлөө, удаань 48-дахи дунда хургуулин директорээр томилогдоһон байгаа.

1970 оной сентябрь соо Виктор Филиппович Железнодорожно районой арадай эрдэм нуралсалай таһагые даагшаар, 1973 оной август соо арадай нуралсалай Улаан-Үдэ хотын таһагые даагшаар дэжүүлэгдэбэ.

1978 оной декабрь һарада В.Ф. Потехин арадай депутатуудай Улаан-Үдын городской Советэй гүйсэдкомой секретаряар хурагдаһан байна. 1988 оной январь һарада депутатууд тэрэниие Улаан-Үдын городской Советэй гүйсэдкомой түрүүлгшын орлогоор хунтаба.

Арадай эрдэм нуралсалай ба городской таһагуудые даагшаар, удаань Улаан-Үдын горгүйсэдкомой секретаряар, түрүүлгшын орлогоор

А.В. Потапов, М.И. Семёнов, А.Д. Карнышев, В.К. Агалов, С.Д. Тимин, Р.Б. Гармаев, В. А. Шаповалов, А. Г. Прейзнер, Д. Т. Боросгоев, Н. П. Линейцев, В. И. Марков, А. Г. Нечаев, Б. Ц. Семёнов, В. Б. Саганов, Г. А. Айдаев, К. И. Бахрунов, А. В. Насыров, С. Н. Булдаев, С. Д. Намсараев, В. К. Кукшинов, А. И. Дугарова, А. П. Климов, П. Ф. Бардаханов.

Арадай Хуралай хэрэгүүдэе эрхилэгшэ ПОТЕХИН

Виктор Филипповичей саһаа урид һаһа бараһан ушараар Буряад Республикын Арадай Хурал гэр бүлэдэнь, түрэлхидтэнь, дүтһын хүнүүдтэ гүнзгы шанал гашуудалаа мэдүүлнэ.

Эрхэтэнэй панихида 1996 оной сентябриин 17 - до 11 час миһутатад Правительствын байшанда (Ленинэй гудамжа, 54) болон Хүдөөдүүлгэнь 14 сагта.

Бүгэдэ буряадуудай үндэһэн соёлой хүгжэлгын эблэлэй "Буряа зураг" гэжэ нэрэтэй хургуули - студийн хурагша - уран зурагш АЛЕКСЕЕВА

Бутга Васильевнагай гэнэ усалда орожо һаһа бараһан ушараар Бүгэдэ буряадуудай үндэһэн соёлой хүгжэлгын эблэл түрэлхидтэнь, дүтһын хүнүүдтэ гүнзгы шанал гашуудалаа мэдүүлнэ.

1996 оной сентябриин 19 - до Улаан-Үдэ хотын Жердевэй үйлдэ 33 "А" байшантай 125-дахи байраһаа үлгөөнэй 10 саһаа хүдөөдүүлэгдэхэ.

Эмхидхэн байгуулагшад - Буряад Республикын Президент, Арадай Хурал болон Правительство

Редактор А. Л. АНГАРХАЕВ.

РЕДАКЦИОННОКОЛЛЕГИ: С.Д.РИНЧИНОВ (редакторай орлогшо), Б.М.Ж.ЖИГЖИТОВ (харюусалгата секретарь), Р.Б.ГАРМАЕВ (Буряад Республикын Президентын ба Правительствын аппарат), Д.Д.СМНДАРОН (Буряад Республикын Арадай Хурал), таһагуудые даагшад: Г.Х.ДАШЕЕВА, Ц.Ц.ДОНДОГОЙ, С.Д.ОЧИРОВ, Т.В.САМБЯЛОВА, И.И.ПИНТАЕВ (хэблэлэй директор).

Манай адрес:

670000, Улаан-Үдэ, Каландаришвиллин үйлсэ, 23, "Буряад үнэн" газетын редакци.

Газетэ хэблэлэй 2 хуудан хэмжээтэй.

Индекс 50901. Хэһэг 4317. Хэблэлдэ тушаагдһан саг 17.00.

"Республиканска типографи" гэхэн АО-до газетэ хэблэгдэ.

Директорийн телефон: 2-40-45. Б-0079-дэхи номертойгоор бүридхэлдэ абтанхай. Факс № 7849.

Редакциин телефонууд: редакторай - 2-50-96, приёмнын - 2-54-54, редакторай орлогшын - 2-68-08, харюусалгата секретарини - 2-50-52, секретарида - 2-62-62, таһагууд: нийтлэл, политическэ - 2-55-97 (даагшань), 2-61-35, 2-56-23, социально-экономическа - 2-64-36 (даагшань), 2-63-86, 2-61-35, 2-67-81, соёлой, эрдэмэй болон хургуулинуудай - 2-60-21, (даагшань), 2-57-44, 42-19; Закаменскда - 30-61.

"Бурятия" хэблэлэй телефонууд: директор - 2-49-94, бухгалтери - 2-23-67, пашта - 2-35-95.